

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra práva

Bakalářská práce

Občanské sdružení – právní forma sdružování občanů

Lukáš Rybka

© 2011 ČZU v Praze

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Lukáš Rybka

obor Hospodářská a kulturní studia

Vedoucí katedry Vám ve smyslu Studijního a zkušebního řádu ČZU v Praze
čl. 16 určuje tuto bakalářskou práci.

Název práce: **Občanské sdružení - právní forma sdružování
občanů**

Osnova bakalářské práce:

1. Úvod
2. Cíl práce a metodika
3. Občanské sdružení jako forma sdružování občanů
4. Činnost občanského sdružení
5. Možnosti občanského sdružení v rámci EU
6. Závěr
7. Seznam použitých zdrojů
8. Přílohy

Rozsah hlavní textové části: 30 - 40 stran

Doporučené zdroje:

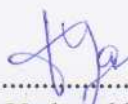
Skalský, Martin - Občanské sdružení...proč a jak je založit

Mičienka, Marek - Příruční slovník občana

Další literatura po dohodě s vedoucím bakalářské práce

Vedoucí bakalářské práce: **JUDr. Jana Borská**

Termín odevzdání bakalářské práce: duben 2011

Vedoucí katedry

Děkan

V Praze dne: 19. 2. 2010

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Občanské sdružení – právní forma sdružování občanů" jsem vypracoval samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autor uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 30.3.2011

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval vedoucí mé bakalářské práce JUDr. Janě Borské za odborné vedení a konstruktivní rady během zpracování celé bakalářské práce.

Civic Association – the legal form of association of citizens

Souhrn

Práce se zabývá postavením a činností občanských sdružení ve společnosti. Vysvětluje pojem neziskového sektoru, v rámci kterého existují, a zdůrazňuje rozdíly, kterými se liší od dalších typů ekonomických subjektů. Rozebírá okolnosti vzniku občanských sdružení a právní normy upravující důležité oblasti jejich činnosti. V práci je zohledněna i stránka financování občanských sdružení a vazba na Evropskou unii.

Summary

This thesis is focused on the role and activities of civic associations in society. It explains the concept of non-profit sector, within which they exist, and points on the differences, which varies them from other types of organizations. It analyzes the circumstances of civic associations and the legal standards regulating important areas of their activities. Thesis also takes into account the financing of the Civic association and relationship to the European Union

Klíčová slova: neziskový sektor, nezisková organizace, občanské sdružení, fundraising, evropské fondy

Keywords: non-profit sector, non-profit organization, civic association, fundraising, european funds

Obsah

1	Úvod	4
2	Cíl práce a metodika	5
2.1	Cíl práce	5
2.2	Metodika	5
3	Občanské sdružení jako forma sdružování občanů	6
3.1	Neziskový sektor	6
3.1.1	Vymezení neziskového sektoru v komplexu národního hospodářství	8
3.1.2	Opodstatnění existence neziskového sektoru	10
3.2	Typologie neziskových organizací	12
3.2.1	Přehled základních druhů nestátních neziskových organizací v ČR	13
4	Činnost občanského sdružení	18
4.1	Registrace a vznik sdružení	18
4.1.1	Registrace občanských sdružení v praxi	19
4.2	Zánik sdružení	21
4.3	Organizační struktura	21
4.3.1	Funkcionální struktura	22
4.3.2	Projektová struktura	22
4.3.3	Maticová struktura	23
4.3.4	Členství	24
4.3.5	Dobrovolnictví	25
4.4	Financování	26
4.4.1	Zdroje a způsoby financování	27
4.4.2	Fundraising	36
5	Možnosti občanského sdružení v rámci EU	38
5.1	Politika hospodářské a sociální soudržnosti	38
5.1.1	Cíl „Konvergence“	39
5.1.2	Cíl „Regionální konkurenceschopnost a zaměstnanost“	39
5.1.3	Cíl „Evropská územní spolupráce“	39
5.2	Strategické fondy Evropské unie pro občanská sdružení	40
5.2.1	Fond soudržnosti	41
5.2.2	Evropský fond regionálního rozvoje	41
5.2.3	Evropský sociální fond	42
5.2.4	Princip řízení pomoci	42
5.2.5	Operační programy	43
5.3	Komunitární programy	45
6	Závěr	48
7	Seznam použitých zdrojů	50
8	Přílohy	I

Seznam obrázků, tabulek a grafů

Obr. 1: Členění podle principu financování

Obr. 2: Členění podle Pestoffa

Obr. 3: Schéma funkcionální organizační struktury

Obr. 4: Schéma projektové organizační struktury

Obr. 5: Schéma maticové organizační struktury

Obr. 6: Pyramida lidských potřeb

Obr. 7: Metody fundraisingu

Obr. 8: Zařazení operačních programů do soustavy strategických dokumentů
operačních programů v období 2007-2013

Tab. 1: Statistika počtu nestátních neziskových organizací

Tab. 2: Objemy prostředků pro realizaci cílů regionální politiky 2007-2013

Tab. 3: Alokace zdrojů fondů Evropské unie pro Českou republiku podle

Tab. 4: Přehled komunitárních programů vhodných pro občanská sdružení

Graf 1: Srovnání dotací nestátním neziskovým organizacím z veřejných rozpočtů

Graf 2.: Podíly na dotacích z veřejných rozpočtů nestátních neziskových organizací dle
právní normy

Graf 3: Struktura příjemců nadačních příspěvků v roce 2009

1 Úvod

Bakalářská práce se zabývá tématem, které zaznamenalo v historii poměrně pestrý vývoj, během něhož se ne vždy vyskytovalo v úplném centru zájmů. V současné době je ale situace okolo občanských sdružení a celého občanského (neziskového) sektoru velmi aktuální.

Za úplné počátky lze v Českých zemích považovat období středověku, kdy dochází ke spojování lidí v církevních řádech, které vykonávaly charitativní činnost, nebo v ceších. V cechu byla účast členů povinná (např. na základě řemesla), což se s dnešním pojetím občanských sdružení vůbec neslučuje. Za přímého předchůdce dnešních občanských sdružení se tak považují až spolky z dob Rakouského státu, které byly, stejně jako jsou občanská sdružení, stavěny na dobrovolném (asociačním) členství a podporovaly řadu hospodářských, osvětových, vědeckých či kulturních aktivit. To vše bylo pochopitelně s nástupem totalitního komunistického režimu potlačeno a nad každou oblastí přebral řízení stát. Po pádu komunismu a nástupu nové garnitury, z velké části složené z řad disidentů, kteří byli často za projevy svobodného sdružování pronásledováni, byla obnova potlačené občanské společnosti jejich prioritou. Proto byl také mezi nejdříve přijatými zákony po Sametové revoluci i zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů, který umožňoval občanům zakládat občanská sdružení a upravoval jejich fungování.

Po bezmála padesáti letech bez svobody sdružování byly ale zprvu postrádány zkušenosti s tím, jak by se k občanským sdružením mělo přistupovat. Až postupem času se vypracovávaly právní normy v důležitých oblastech. Docházelo k jejich vymezování vůči ostatním, později vzniklým, nestátním neziskovým organizacím v neziskovém sektoru a stát a lidé začali chápat jejich význam pro demokratickou společnost, objevovaly se nové zdroje jejich financování a osvojovaly se techniky a způsoby, jak s nimi pracovat.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Cílem bakalářské práce je proniknout do legislativního rámce občanských sdružení a zjistit jejich pozici oproti jiným formám sdružování neziskového sektoru. Identifikovat případné problémy, které mohou nastat v souvislosti s činností občanských sdružení a jejich financováním. Dílčím cílem je zjistit zda existují alternativy v rámci Evropské unie, které by mohly případné potíže občanských sdružení v českém neziskovém sektoru pomoci řešit

2.2 Metodika

Metodika, kterou bude postupováno při vypracování této práce vychází z velmi často užívaných druhů technik a operací. Práce čerpá z obsahové komparace platných zákonů a odborné literatury, jakož i fundovaných internetových pramenů týkajících se problematiky občanských sdružení i dalších druhů nestátních neziskových organizací, též neziskového sektoru samotného. Pomocí metody komparace se budou srovnávat vztahy a společné nebo naopak rozdílné rysy mezi občanskými sdruženími a ostatními ekonomickými subjekty. Tyto pak budou v další fázi podrobeny analýze, na základě které dojde ke stanovení obecně platných charakteristik občanských sdružení a jejich identifikaci uvnitř systému jako celku.

V bakalářské práci budou využity i zkušenosti získané dobrovolnickou činností pro občanské sdružení Povaleč, prostřednictvím něhož byl uskutečněn bezprostřední kontakt s problematikou občanských sdružení. Na základě dobrovolnické činnosti a uvedení do problematiky občanských sdružení bude umožněno provádět nestrukturované rozhovory se zainteresovanými lidmi z oboru a upřesňovat nebo rozšiřovat zjištěné skutečnosti a informace.

Při vypracování závěru bude použito metod syntézy a indukce zjištěných údajů a informací, které budou na základě stavu poznání dané oblasti přeformulovány do logických výsledků.

3 Občanské sdružení jako forma sdružování občanů

Podle čl. 3 zákona č. 1/1993 Sb., Ústava ČR, je součástí ústavního pořádku České republiky Listina základních práv a svobod, vyhlášená usnesením předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., která v článku 1 deklaruje nezadatelnost, nezczitelnost, nepromlčitelnost a nezrušitelnost základních práv a svobod. Jedním z těchto práv je i právo svobodně se sdružovat, kterého se týká konkrétně v článku 20 odst. 1, jež toto právo zaručuje a povoluje každému se sdružovat ve spolcích společnostech a jiných sdruženích.

Občanská sdružení jsou jednou z mnoha organizačních forem sdružování podporujících zkvalitňování sociálních a zdravotnických služeb, lidských zdrojů, kultury, sportu a dalších oblastí veřejného života. Slouží občanům jako nástroj k tomu, jak alespoň částečně v tomto ohledu přispět k řešení nějakého problému. Jako taková mají svá specifika, ale i společné znaky s ostatními organizacemi, které jsou orientovány obdobně. Z počátku je tedy nutné zaměřit se na společné jmenovatele těchto organizací a pochopit všechny tyto instituce v trochu širších souvislostech. Kde vlastně působí? Z jakého důvodu vznikly? Jakých forem nabývají? Hlavním pojítkem, které napomáhá komplexnější představě o principech všech těchto organizací, je jejich prostředí tzv. neziskového sektoru, kam spadají z hlediska národního hospodářství a kde vyvíjejí svou činnost.

3.1 Neziskový sektor

I když popis a definice neziskového sektoru napomáhá k lepší představě o občanských sdruženích a jim podobných organizacích, zároveň potvrzuje onu skutečnost, že zahrnuje velmi pestrou paletu organizačních forem a činností, což neumožňuje jeho jednoduchou a jednoznačnou charakteristiku.

Jak píše Frič a Goulli (2001, s. 9), pochopení toho, co vlastně neziskový sektor je, komplikuje a zároveň vystihuje už jen neustálená terminologie samotné označení neziskového sektoru, které nabývá publikací od publikace odlišných podob. Pokud bychom si rozebrali pouze význam slova „neziskový“, bylo by jasné, že jeho cílem určitě není tvorba zisku a jeho rozdělování mezi vlastníky. V jiných publikacích se ale označuje neziskový sektor například termínem „třetí sektor“, čímž se zdůrazňuje, že jde o sektor působící mezi státem a trhem. Jinde se zase můžeme setkat s termínem „dobrovolnický sektor“ (vyzdvihující specifickou roli dobrovolné činnosti v tomto sektoru) „nevládní“, „nestátní“ nebo „nezávislý“ (naznačuje, že se jedná o organizace, které fungují nezávisle

na vládě) a v neposlední řadě i „občanský sektor“, který se poslední dobou objevuje stále častěji kvůli shodné terminologii v anglickém jazyce (civil sector), jež nám má naznačit silnou propojenost s občanskou společností.

Tuto nejednotnost a různorodost chápání a terminologií se pokusil sjednotit americký sociolog Lester M. Salamon (in Frič, Goulli, 2001, s. 11) pomocí takzvané „strukturálně-operacionální definice“. Neziskový sektor z pohledu této definice tvoří organizace, jejichž charakteristika obsahuje pět společných rysů:

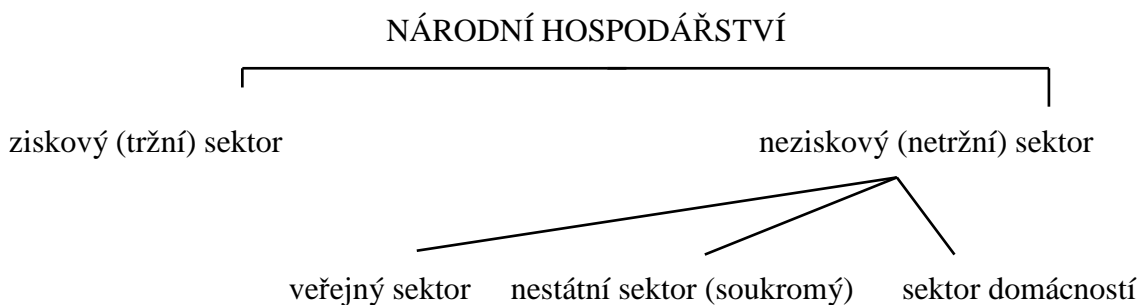
- Jde o organizace – jedná se tedy o subjekty, které jsou do jisté míry institucionalizované. To v některých státech znamená, že mají pouze formální statut (tzn. dočasná ad hoc shromáždění osob se nechápou dle této definice jako prvek neziskového sektoru).
- Mají soukromou povahu – což značí jejich separaci od institucí státní správy. Nevylučuje se tím ale, že mohou mít významnou státní podporu nebo ve svém vedení člověka, který zastává i post státního úředníka.
- Nerozdělují zisk – tím je zdůrazňována skutečnost, že případný zisk těchto organizací se nedělí mezi vlastníky nebo vedení, ale putuje výhradně na cíle dané posláním organizace. Tím se organizace neziskového sektoru vymezují vůči souboru subjektů ze soukromého sektoru podnikání.
- Jsou samosprávné, autonomní – mají svá vlastní pravidla upravující řízení a rozhodování. Neovládá je nikdo zvenčí.
- Jsou dobrovolné – zahrnují specifický prvek dobrovolné činnosti. Ať už třeba formou účasti na konkrétních aktivitách nebo i ve vedení organizace, do které ale nesmí být podle § 3 odst. 1 zákona č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů, tudíž ani v ČR, nikdo nucen.

Díky těmto postřehům a poznatkům se určitě představa o neziskovém sektoru zpřesňuje, ale pokud má být ještě komplexnější, je vhodné neziskový sektor a jeho organizace vymezit i vůči jiným celkům a organizacím v rámci národního hospodářství.

3.1.1 Vymezení neziskového sektoru v komplexu národního hospodářství

Jako nejvhodnější způsob, jak vymežit neziskový sektor a do něj spadající občanská sdružení, se jeví ověřené členění národního hospodářství z pohledu financování a na něj navazující a upřesňující čtyřsektorové členění podle Pestoffa (Rektořík a kol., 2010, s.14).

Obr. 1: Členění podle principu financování

Zdroj: Škarabelová a kol. (2002, s. 86)
Vlastní zpracování

Ziskový (tržní) sektor se vyznačuje v první řadě tím, že jeho hlavním cílem je tvorba zisku. Financování organizací uvnitř něj plyne z prostředků, které získaných subjekty ziskového sektoru z prodeje statků, které buď produkují nebo distribuují, a to za tržní cenu, která se na trhu vytváří na základě známého vztahu nabídky a poptávky.

Neziskový (netržní) sektor nemá jako prvořadý úkol tvorbu zisku, ale přímé dosahování užitku, který má zpravidla charakter veřejné služby. Prostředky na činnost plynou převážně z tzv. přerozdělovacích procesů (Škarabelová a kol., 1998, s. 87).

Neziskový veřejný sektor je tvořen subjekty, které se financují z veřejných financí, rozhodování uvnitř těchto subjektů probíhá na základě veřejné volby, podléhají veřejné kontrole a výsledkem všeho má být poskytování veřejné služby.

Sektor domácností v rámci národního hospodářství je významný svým začleněním do koloběhu finančních toků a vstupem na trh produktů, faktorů a kapitálu.

Neziskový nestátní (soukromý) sektor, v němž se nacházejí občanská sdružení, je naopak charakteristický tím, že je tvořen subjekty soukromé povahy, které produkují statky nebo distribuují služby, aniž by chtěly produkovat zisk a jsou financovány převážně z prostředků soukromých právnických a fyzických osob, které své peníze taktéž

neposkytují s vidinou zisku, ale motivují je jiné faktory. Příspěvky od státu ovšem vyloučeny také nejsou (Škarabelová a kol., 1998, s. 89).

Obr. 2: Členění podle Pestoffa

Zdroj: Reškořík a kol. (2010, s. 17)
Vlastní zpracování

Na předchozí rozdělení z pohledu financování navazuje švédský ekonom V. A. Pestoff tím, že uvedené čtyři sektory zakresluje pomocí tří kritérií (financování, vlastnictví a formalizace) do plochy trojúhelníku. Nesporná výhoda, která vyplývá z tohoto členění, je možnost blíže určit základní charakteristiky organizací vyskytujících se uvnitř všech sektorů a pochopit tak lépe vztahy mezi nimi (Reškořík a kol., 2010, s.18).

Důkazem toho je i fakt, že ve vymezení všech čtyř sektorů vznikají podle Pestoffa (in Reškořík a kol., 2010, s. 20) ještě zóny, ve kterých se činnosti a poslání jednotlivých organizací působících v určitém sektoru mohou překrývat. Jde o organizace smíšené a hraniční. To znamená, že neziskový sektor nám netvoří pouze například ryze organizace soukromé neziskové, soukromé ziskové nebo třeba veřejné neziskové, ale organizace, které se mohou různými způsoby prolínat mezi sebou.

Reškořík a kol. (2010, s. 21) uvádí pro dokonalou ilustraci i příklady hraničních a smíšených organizací:

Smíšenou organizaci si lze představit jako soukromou střední školu, jež svým posláním spadá do veřejného sektoru, má privátní charakter a je z části financována z veřejných rozpočtů.

Hraniční organizace jsou velmi častým jevem a objevují se právě v kombinaci s vyznačeným soukromým neziskovým sektorem občanských sdružení a to tehdy, když se tento sektor prolne s jiným sektorem. Řadí se sem například akciové společnosti, jejichž posláním je poskytovat služby v oblasti, charity, vzdělání, kultury apod. (v případě prolnutí neziskového sektoru se ziskovým soukromým sektorem) nebo formy sdružování realizující totožná posláním, ale nemající formální statut organizací na základě legislativy, jako jsou např. neformální spolky, diskusní kluby, institut sousedské výpomoci apod. (v případě prolnutí neziskového sektoru se sektorem domácností, kde by na opačné straně hraničních polí měla své místo i šedá ekonomika a jiné neformální výdělečné činnosti) nebo by se mohl jako poslední varianta (v případě prolnutí neziskového sektoru se sektorem veřejným neziskovým) vyskytnout i státní podnik založený za účelem naplnění výše uvedených posláním.

Takto vymezený neziskový sektor v rámci národního hospodářství se základními charakteristikami organizací uvnitř něj ale stále dostatečně nevysvětluje důvody proč neziskový sektor, jeho organizace, a tudíž i občanská sdružení, vlastně existují.

3.1.2 Opodstatnění existence neziskového sektoru

Při hledání opodstatnění a příčin proč neziskový sektor a neziskové organizace existují se musí rozlišovat důvody pro dvě hlavní skupiny neziskových organizací, jejichž rozdělení pramení už z výše uvedeného dělení neziskového sektoru. Jedná se o neziskové organizace veřejného charakteru a nestátní (soukromé) neziskové organizace (Rektořík a kol., 2010).

3.1.2.1 Státní neziskové organizace

Jde o organizace zabezpečující převážně realizaci výkonu veřejné správy (např. organizační složky státu a územních celků). Jsou to veřejné organizace (vládní), nikoli nestátní, občanské, kam spadají občanská sdružení, a proto jejich opodstatnění z hlediska zaměření této práce zůstane odůvodněno jen povrchově tj. jejich posláním, kterým je podílení se na výkonu veřejné správy na úrovni státu, regionu či obce (Rektořík a kol., 2010, s. 26).

3.1.2.2 Nestátní neziskové organizace.

Jako důvod vzniku a smysl existence občanských sdružení a ostatních nestátních neziskových organizací lze chápat zjednodušeně občany, kteří vnímajíc optikou svého každodenního života nějaký problém nebo nedostatek, se ho chtějí pokusit řešit nebo se mu vyhnout, k čemuž právě vznikají nebo již existují občanská sdružení a jim podobné organizace (Potůček, 1997, s. 52).

Opodstatnění je tedy částečně zakotveno v určitém projevu svobodné vůle občanů, kteří se chtějí podílet na řešení problémů společnosti přesahujících jejich soukromý život (Boukal a kol., 2003, s. 10).

Z toho vyplývá, že rozhodujícím důvodem existence a vzniku těchto organizací je vlastně nějaký nedostatek nebo problém, který se vyskytne ve společnosti, a který posléze občané řeší (Rektořík a kol., 2010, s. 27).

Na základě toho rozdělení bylo vypracováno několik hlavních teorií nestátních neziskových organizací, které se snaží vysvětlit vznik těchto problémů a tím pádem i odůvodnit existenci těchto organizací.

Teorie vládních a tržních selhání

Původně je spojen tento přístup především se jménem Burta Weisbroda. Klíčovým pojmem pro kterého je, jak píše ve své knize Rektořík a kol. (2010, s. 28), veřejný statek, který většinou nelze poskytovat, vzhledem k jeho objektivním charakteristikám, prostřednictvím cenového mechanismu na trhu, a tak je toto selhání následně kompenzováno činností státu.

Boukal (2003, s. 12) podotýká, že se tento jev vyskytuje nejčastěji v citlivých oblastech lidského života (péče o opuštěné děti, staré občany, výchova, osvěta apod.), na které soukromé subjekty fungující na principu zisku a řídicí se tržním mechanismem nejsou schopny nebo ochotny zareagovat.

Nicméně Rektořík a kol. (2010, s. 29) dále upozorňuje, že si Weisbrod všímá skutečnosti, v níž má demokratický politický systém tendenci vyhovět především tzv. voliči mediánovi, což znamená, že stále přetrvává neuspokojená poptávka po veřejných statcích ze strany určitých menšinových skupin, a to lze nazvat jako selhání státu. Proto se tedy spotřebitelé (např. může jít o jazykovou menšinu), jejichž potřeby nejsou uspokojovány ani trhem, ani „náhradním“ mechanismem státního zabezpečování veřejných statků, obracejí na neziskové organizace.

Teorie informační asymetrie

Podstatou této teorie je tzv. contract failure, což lze volně přeložit jako selhávání smluvních vztahů v důsledku informační asymetrie, kdy spotřebitelé postrádají dostatek informací k dokonalému posouzení kvality statků či služeb, které nakupují. S vědomím toho se snaží spotřebitelé najít takového nabízejícího, který skýtá jisté záruky čestného jednání. Za takového nabízejícího se dají považovat neziskové organizace, které mají jistý statut důvěryhodnosti, neboť jejich hlavním cílem není maximalizace zisku, ale uspokojování potřeb (Rektořík a kol., 2010, s. 30).

Pokud se tedy spotřebitel nachází v obtížné situaci, kde není schopen rozeznat kvalitu poskytovaných služeb, hraje významnou roli kvalita lidských vztahů mezi stranami, která by měla být, s ohledem na interní morální normy uvnitř neziskových organizací, nejvyšší právě na straně organizací nestátních neziskových

(Schaad, 1998, s. 42).

Pro potřeby vysvětlení základních důvodů a příčin existence neziskových organizací jako takových bylo rozdělení do dvou hlavních proudů (veřejných a soukromých) postačující, ale v teorii a praxi, aby se ukázaly rozdíly mezi konkrétními právními formami neziskových organizací, jako jsou například občanská sdružení nebo obecně prospěšné společnosti, se jde v dělení neziskových organizací hlouběji.

3.2 Typologie neziskových organizací

Rektořík a kol. (2010, s. 42-43) rozděluje neziskové organizace asi nejpřesněji do pěti skupin. Pokud bychom měli zachovat i předchozí členění na nestátní (soukromé) organizace a státní instituce a organizace, vypadalo by rozdělení následovně:

Státní (vládní, veřejné) neziskové organizace

- Neziskové veřejnoprávní organizace typu organizačních složek a příspěvkových organizací státu a samosprávných územních celků s globálním posláním veřejná správa a veřejně prospěšná činnost (např. organizační složky státu, státní příspěvkové organizace, kraje, obce atd.).
- Neziskové ostatní veřejnoprávní organizace, s globálním posláním veřejně prospěšná činnost. Sem se zařadí všechny organizace nesplňující znaky předchozí skupiny (např. Česká televize, Český rozhlas, státní fondy atd.).

Nestátní (soukromé) neziskové organizace

- Neziskové soukromoprávní organizace typu obchodních společností a jim podobných (jde o výjimečné případy neziskových organizací) s možností globálního poslání veřejně i vzájemně prospěšné činnosti.
- Neziskové soukromoprávní organizace veřejně prospěšné, s globálním posláním veřejně prospěšné činnosti. Z vymezení této skupiny na základě veřejné prospěšnosti vyplývá, že množina těchto organizací by měla dbát na zájem celé společnosti (např. obecně prospěšná společnost, nadace, nadační fond atd.).
- Neziskové soukromoprávní organizace vzájemně prospěšné, s globálním posláním vzájemně prospěšné činnosti. To znamená, že fungují na soukromé bázi a mají sloužit převážně k užítku svým členům tzn. uspokojit hlavně své vlastní zájmy (např. občanská sdružení, honební společenstva, zájmová sdružení právnických osob).

Jestliže by se měla občanská sdružení přesně zařadit k jednomu z těchto typů členění neziskových organizací, nebyl by to úplně jednoduchý úkol. Rektořík a kol. (2010) sice občanská sdružení řadí do skupiny neziskových soukromoprávních organizací vzájemně prospěšných, ale mezi autory nepanuje zcela jednoznačná shoda. Přesněji je říct, že stojí někde na pomezí dvou posledních skupin nestátních neziskových organizací.

3.2.1 Přehled základních druhů nestátních neziskových organizací v ČR

Pojem základních druhů nestátních neziskových organizací není nikde definován, ale je možné v tomto směru vycházet z postoje Rady vlády pro nestátní neziskové organizace, která ve svých rozborech označuje termínem nestátní neziskové organizace pouze účelová zařízení církví, obecně prospěšné společnosti, nadace a nadační fondy a občanská sdružení a jejich organizační jednotky (Rada vlády pro nestátní neziskové organizace, 30. 1. 2011).

Účelová zařízení církví a náboženských společností

Fungování a základní skutečnosti o těchto subjektech jsou obsaženy v zákoně č. 3/2002 Sb. o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských

společností, tento mimo jiné stanovuje, že se jedná o právnické osoby zřizované církví nebo náboženskou společností a jeho cílem je poskytování obecně prospěšné služby veřejnosti za stejných a předem stanovených podmínek pro všechny. Povinností církve nebo náboženské společnosti je podle zákona o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností v případě zřízení účelového zařízení církve (církevní právnické osoby) podat Ministerstvu kultury návrh na evidenci s předepsanými náležitostmi a přílohami a zveřejňovat výroční zprávu dle předepsaných požadavků.

Obecně prospěšná společnost

Jsou sdružením fyzických a právnických osob. Nejdůležitější znaky těchto subjektů jsou zakotveny v zákoně č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech. Jedná se především o vysvětlení charakteru služeb, které poskytují, ty jsou v zákoně stanoveny jako obecně prospěšné služby pro všechny za stejných předem stanovených podmínek, a potom o zdůraznění jejich neziskovosti, která stanovuje, že případný zisk organizace musí být použit na plnění poslání organizace.

Další okolnosti upravuje zákon č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech, ohledně: Registrace obecně prospěšných společností, které provádí příslušný krajský soud na základě předloženého návrhu s přesně předepsanými náležitostmi a přílohami. Vnitřní struktury orgánů organizace jsou předepsány a musí je tvořit správní rada (statutární orgán), dozorčí rada a ředitel. Provozování podnikatelské (doplňkové) činnosti obecně prospěšnou společností je možné, ale musí být splněny základní podmínky, že při provozování této činnosti bude dosaženo účinnějšího využití majetku a nebude přitom ohrožena kvalita, rozsah a dostupnost obecně prospěšných služeb. Podílení se na podnikání jiných osob (např. nabývat podíl v obchodních společnostech) ovšem zákon neumožňuje. Povinností může být i provádění auditu, pokud výše čistého obrátu přesáhne 10 mil. Kč nebo příspěvky z veřejných rozpočtů dosáhnou výše nejméně 1 mil. Kč. Povinnost zveřejňování výroční zprávy je stanovena bez výjimky.

Nadace

Hlavní odlišností nadace, od občanských sdružení nebo obecně prospěšných společností, podle zákona č. 227/1997 Sb. o nadacích a nadačních fondech je to, že se

v jejich případě nejedná o sdružení fyzických a právnických osob, ale o účelová sdružení majetku založená kvůli realizaci obecně prospěšného cíle.

Další okolnosti upravuje zákon č. 227/1997 Sb. o nadacích a nadačních fondech, ohledně: Registrace provádí příslušný krajský soud po předložení návrhu s přesně stanovenými náležitostmi a přílohami. Minimální výše nadačního jmění musí být alespoň 500.000 Kč. Struktury orgánů organizace jsou stanoveny - správní rada (statutární orgán), dozorčí rada nebo revizor, popřípadě i ředitel. Provozování podnikatelské (doplňkové) činnosti, jsou až na výjimky stanovené v zákoně vyloučené. Povinnost provádění auditu a zveřejňování výroční zprávy je ukládána bez výjimek.

Nadační fond

Je zastřešen stejným zákonem jako je tomu v případě nadace a sice zákonem č. 227/1997 Sb. o nadacích a nadačních fondech, který označuje nadační fond totožně jako účelové sdružení majetku založené k realizaci obecně prospěšného cíle, ale v některých otázkách zákon č. 227/1997 Sb. o nadacích a nadačních fondech, tato dvě sdružení majetku odlišuje a stanovuje jim jiný režim: Výše minimálního jmění není určeno, ale nějaký vklad musí být vždy složen. Provozování podnikatelské (doplňkové) činnosti a stanovené výjimky jsou v případě nadačních fondů užší než u nadace. Povinnost provádění auditu se váže na podmínku, že majetek nadačního fondu nebo úhrn celkových nákladů nebo výnosů převyšil 3 mil. Kč, nebo pokud je majetek vyšší než 3 mil. Kč.

Občanské sdružení

Je upravováno především zákonem č. 83/1990 Sb. o sdružování občanů., který jej definuje jako sdružení fyzických a právnických osob za účelem realizace společného zájmu, ale v tomto ohledu, jak již bylo řečeno, nedochází zcela ke shodě, jelikož někteří autoři uvádí, že občanská sdružení mohou vykonávat i veřejně prospěšnou činnost, jako tomu je u obecně prospěšných společností.

Ve srovnání s ostatními druhy nestátních neziskových organizací se objevují výrazné rozdíly u právní úpravy občanských sdružení v zákoně o sdružování, který je nejbenevolentnější ze všech samostatných legislativních norem upravujících jednotlivé formy nestátních neziskových organizací. Založit ho mohou prakticky tři fyzické osoby, z nichž alespoň jednomu bylo osmnáct let. Občanská sdružení nemají povinnost

zveřejňování výročních zpráv, provádění auditů, konkrétně předepsanou vnitřní strukturu orgánů organizace (mohou si ji zvolit sami dle svého uvážení), výslovně omezenou možnost doplňkových (podnikatelských, výtěžných) aktivit při současném provozování hlavní činnosti. Nemusí skládat při svém založení žádný vklad jako tomu je u nadací nebo nadačních fondů (Plamínek, 1996, s. 22).

Z důvodů velmi mírných požadavků a povinností, které jsou na občanská sdružení kladena, je občanské sdružení nejrozšířenější formou nestátních neziskových organizací v ČR. Nezodpovězenou otázkou ovšem zůstává, kolik z nich je skutečně aktivních, protože nejsou povinna, jak bylo již zmíněno, zveřejňovat výroční zprávy, které by dokazovaly, zda skutečně vyvíjí nějakou činnost nebo jen nečinně existují.

Údaje o počtech neziskových organizací jsou bohužel jediným ukazatelem, který je v rámci neziskového sektoru sledován. Nikdo nezná přesná čísla např. podílu neziskových organizací na hrubém domácím produktu nebo zaměstnanosti (Mrázek, ústní sdělení, 15. 1. 2011).

Tab. 1: Statistika počtu nestátních neziskových organizací

Rok	Nestátní nezisková organizace			
	Občanské sdružení	Nadace	Nadační fond	Obecně prospěšná organizace
1990	3 879			
1991	9 366			
1992	15 393	1 551		
1993	21 694	2 768		
1994	24 978	3 800		
1995	26 814	4 253		
1996	27 807	4 392		1
1997	30 297	5 238		52
1998	36 046	55	71	129
1999	38 072	272	695	560
2000	42 302	282	735	557
2001	47 101	299	784	701
2002	49 108	330	825	762
2003	50 997	350	859	884
2004	53 306	362	898	1 038
2005	54 963	368	925	1 158
2006	58 347	380	992	1 317
2007	61 802	390	1048	1 486
2008	65 386	411	1095	1 658
2009	68 631	429	1168	1 813
2010	71 164	449	1199	1 916

Zdroj: Informační centrum neziskových organizací (1. 2. 2011)
Vlastní zpracování

Z tabulky je vidět, že benevolentnější právní úprava občanských sdružení, která je daná zákonem č. 83/1990 Sb. o sdružování občanů, a která vyvíjí minimální požadavky v souvislosti se vznikem, založením a dalšími povinnostmi, má skutečně výrazný vliv na rozmach této právní formy nestátních neziskových organizací.

Paradoxem je, že se občanská sdružení mohou stát i obětí své volnější právní úpravy během jejich činnosti a to třeba již při zmiňovaném snadném vzniku a založení (Nezávislý think tank neziskového sektoru, 25. 2. 2011).

4 Činnost občanského sdružení

Občanská sdružení často vznikají ze skupin nadšených lidí, které spojuje stejný zájem a touha řešit nějaký problém nebo přispět k zlepšení svého postavení nebo postavení druhých. Prvopočátky jejich činnosti tedy vychází z neformálních seskupení, která aby mohla vyvíjet svou činnost oficiálně a používat celou řadu výhod, nástrojů a úlev se musí zaregistrovat a řádně vzniknout (Plamínek, 1996, s. 13)

4.1 Registrace a vznik sdružení

Celý tento proces je upravován v zákoně č. 83/1990 Sb. o sdružování občanů. Začíná návrhem na registraci, který mohou podávat nejméně tři občané, z nichž alespoň jeden musí být starší 18 let. Tito jsou z pohledu zákona bráni jako tzv. přípravný výbor a musí uvést do návrhu na registraci svá jména, příjmení, data narození, bydliště a kdo z členů (starších 18 let) je zmocněncem oprávněným jednat jejich jménem. Další požadavky zákona v souvislosti s návrhem upravuje § 6 odst. 2, podle něž musí návrh ještě obsahovat dvojí vyhotovení stanov, ve kterých je uveden název sdružení, jeho sídlo, cíl jeho činnosti, orgány sdružení, způsob jejich ustavování, určení orgánů a funkcionářů oprávněných jednat jménem sdružení, ustanovení o organizačních jednotkách, pokud budou zřízeny a pokud budou jednat svým jménem a zásady hospodaření.

Písemný návrh se pak posílá Ministerstvu vnitra, které by mělo zahájit v den jeho přijetí řízení o registraci. V případě návrhu, který nesplňuje všechny náležitosti uložené zákonem, ministerstvo na nedostatky, nejpozději do 5 dnů od přijetí návrhu, upozorní a řízení zahájí až poté, co jsou vady odstraněny.

Ministerstvo má právo do 10 dnů od zahájení řízení o registraci odmítnout sdružení registrovat, jestliže by občanské sdružení porušovalo základní demokratické principy a jiné podmínky stanovené v § 8 odst. 1. K tomuto rozhodnutí mohou podat do 60 dnů ode dne, kdy rozhodnutí bylo jejich zmocněnci doručeno, opravný prostředek u Nejvyššího soudu České republiky. V opačném případě, pokud nejsou zjištěny důvody k odmítnutí, provede ministerstvo do 10 dnů od zahájení řízení registraci. O registraci se nevydává rozhodnutí ve správním řízení.

Záměrně bylo použito ve výše uvedeném odstavci, který popisuje postup Ministerstva vnitra po přijetí návrhu na registraci, sousloví „by mělo zahájit“ namísto „zahájí“, protože

v praxi se vyskytuje jistá mezera v zákoně, která umožňuje „elegantně“ registračnímu orgánu Ministerstva vnitra celý proces překazit.

4.1.1 Registrace občanských sdružení v praxi

Smysl zákona se z pohledu teorie a praxe v oblasti registrace sdružení nebo schvalování obsahu stanov výrazně liší díky ustanovení v § 7 zákon č. 83/1990 Sb. o sdružování občanů, podle nějž má registrační orgán Ministerstva vnitra právo odeslat stanovy k doplnění, pokud jsou údaje v nich obsažené neúplné nebo nepřesné. Správnímu orgánu zákon stanovuje k tomuto lhůtu na 5 dní od podání, jenže už se nezabývá tím, co se vlastně má dít v případě, že registrační orgán v této lhůtě vůbec nekoná nebo jak se má postupovat, když orgán nezahájí řízení a návrh vrátí, i když je navrhovatel přesvědčen, že má návrh všechny zákonem požadované náležitosti.

Pokud registrační orgán vůbec nekoná, podle výkladu zákona nezačíná běžet ani lhůta, díky které by mělo následně sdružení vzniknout. Formulace § 9 odst. 1, která upravuje okolnosti vzniku, stanovuje totiž počítání lhůty vedoucí ke vzniku sdružení ode dne zahájení registračního řízení, které ale paradoxně musí formálně zahájit sám registrační orgán. (Nezávislý think tank neziskového sektoru, 25. 2. 2011)

Registrační orgán tak vlastně může protáhnout vznik sdružení na tak dlouho, jak uzná za vhodné, nebo dokud se obsah stanov nepřestane lišit od jeho vlastní, současné ideální představy.

4.1.1.1 Typické zásahy registračního orgánu do navržených stanov

S konkrétně jakými nejčastějšími problémy se občanská sdružení ve styku s Ministerstvem vnitra setkávají, by se dalo shrnout zhruba do pěti bodů (Nezávislý think tank neziskového sektoru, 25. 2. 2011):

a) předmět činnosti a formulování cílů

Kontrola formulace cílů by před zahájením řízení neměla být podle § 8 zákona č. 83/1990 Sb. o sdružování občanů, předmětem nějakého hlubšího zkoumání, a tudíž by neměl dle zákona být ani důvod nezahájit řízení, pokud je předmět činnosti formulován srozumitelně. V praxi si ale registrační orgán snaží formou dopisů a odmítání zahájení registrace vynutit změnu s tím, že předmět činnosti není slučitelný s činností sdružení (například poskytování sociálních služeb nebo vzdělávání).

b) vzájemná prospěšnost

Častým jevem je požadavek registračního orgánu, aby v určení cílů a předmětu činnosti organizace, bylo viditelně uvedeno, že sdružení je určeno pro členy sdružení, tedy vymezit sdružení především jako vzájemně prospěšnou organizaci.

c) hospodaření a financování

Dalším, hojně se vyskytujícím důvodem pro nezahájení řízení, je požadavek registračního orgánu, aby se registrující sdružení ve stanovách vyjádřilo podrobněji v souvislosti se svým hospodařením. V případě, že by sdružení hodlalo hospodařit s vlastními příjmy, nutí žadatele, aby je formulovaly jako „okrajové vlastní příjmy“ nebo zdůraznit, že se budou věnovat hlavně „nevýdělečným“ aktivitám. Zákon stanovuje, že cílem sdružování nemůže být výdělečná činnost, ale nikde už neříká, jaké činnosti mohou občanská sdružení vykonávat, aby dosahovala cíle, ke kterým se v nich lidé sdružili.

d) konkrétní podoba stanov v otázce orgánů sdružení

Registrační úřad si vynucuje, aby byl ve stanovách určen orgán, který bude mít právo navrhopvat změny stanov. Nutí sdružení, aby zmínilo, že jeho povinností je přijímání nových členů, a z hlediska organizačního uspořádání vznáší požadavek, aby za nejvyšší orgán byla určena valná hromada. Když sdružení ministerstvo upozorní, že jde o požadavek mimo zákonný rámec, hájí se ministerstvo tím, že se jedná o opomenutí v zákoně a že je to vzhledem k dalšímu „nutné“.

e) jiné požadavky

Častým jevem při schvalování registrace nebo změn stanov občanských sdružení je i navracení návrhu jen ze zcela neopodstatněných a marginálních důvodů. Tento fakt, který se nezdídkakdy v praxi objevuje, se vysvětluje tím, že si registrační orgán vytváří dlouhodobě využitelnou statistiku, která bude dokazovat, v jak „špatném“ stavu jsou došlé žádosti a kolik úsilí musí v této věci vynaložit. Že se nejedná jen o liché úvahy dokládá i to, že stejný argument byl již použit při přípravě rekonstrukce občanského zákona, podle které je prý nutné, aby zákon do detailu určil, co má být náležitostmi zakládací listiny. Díky této změně by už ale nebylo založení občanského sdružení s největší pravděpodobností možné bez zkušeného právníka.

Vzkaz Ministerstva vnitra lze tedy ve věci schvalování stanov poměrně snadno shrnout a rozluštit: občanská sdružení „nemají právo“ poskytovat služby, starat se o druhé a v předmětu činnosti by neměla mít cokoli, co by jen připomínalo živnost, pokud nestojí o

zbytečné komplikace, které mohou občanská sdružení konkrétně poškodit. Jako příklad, kdy průtahy a obstrukce způsobené uvedenými postoji Ministerstva vnitra a jeho registračního orgánu zavinily občanskému sdružení nějakou újmu, lze uvést sdružení, kterému zbytečně vleklá a pomalá registrace překazila možnost podat si žádost v některých grantových programech (Informační centrum neziskových organizací, 29. 1. 2011).

I když na nic z výše uvedených bodů Ministerstvo vnitra právo nemá, stejně se tak děje. Občanským sdružením se tudíž naskýtá šance domáhat se svých práv u soudu, prakticky žádné z nich ale nic takového nečiní. Soudní cesta je pro ně dosti obtížná a nevděčná, protože často čerpají část prostředků z veřejných zdrojů, mohla by o tuto část prostředků, z důvodu vedení soudního sporu s ústředním orgánem státní správy, v dalším období přijít, což by v některých případech znamenalo třeba i zánik daného sdružení, se kterým už v zákoně žádné spekulace spojené nejsou.

4.2 Zánik sdružení

Zákon č. 83/1990 Sb. o sdružování občanů, ukládá při zániku provést majetkové vyrovnání a v § 12 odst. 1 zmiňuje dvě možné varianty zániku občanského sdružení. První varianta je, že sdružení zanikne z pravomocného rozhodnutí Ministerstva vnitra o jeho rozpuštění. Ministerstvo je k tomuto kroku oprávněno, pokud sdružení vyvíjí činnost porušující podmínky v zákoně uvedené a neupustí od ní ani po předchozím upozornění ze strany ministerstva.

V prvním případě jde o způsob, který je uveden přímo ve stanovách sdružení nebo z rozhodnutí nejvyššího orgánu sdružení.

Zákon rovněž umožňuje dobrovolné rozpuštění nebo sloučení s jiným sdružením, jestliže je tato možnost zakotvena ve stanovách daného sdružení, pokud není, může o ní ještě rozhodnout nejvyšší orgán sdružení, který je ve většině případů určen ve stanovách jako valná hromada všech členů sdružení, kteří mají řádně nabyté své členství. Ve většině případů, ale ne vždy je nejvyšším orgánem valná hromada, protože občanská sdružení, jak již bylo podotknuto v první části této práce při porovnávání s ostatními formami nestátních neziskových organizací, nemají organizační strukturu zákonem předepsanou.

4.3 Organizační struktura

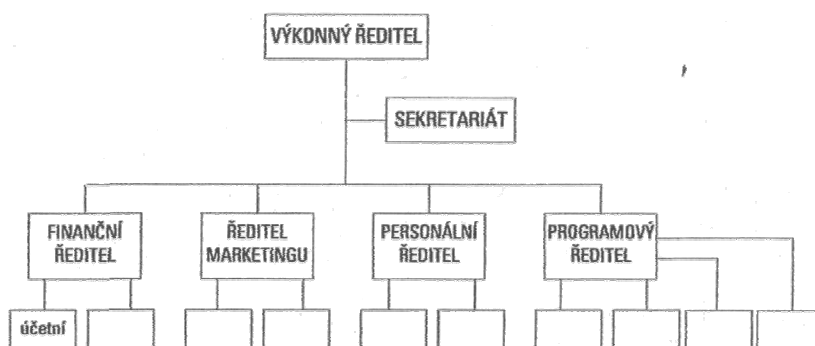
Není sice pevně daná zákonem, ale existují doporučení, která byla vypracována na základě zkušeností z praxe, podle kterých by se mělo občanské sdružení, pokud chce být

platné a efektivní, řídit. Pochopitelně, že v případě malých sdružení skládajících se z menšího počtu členů (3 až 10), je organizační struktura irelevantní, neboť v tomto případě provádí jednotlivé činnosti každý člen spíše operativně na základě svého úsudku. V takových typech sdružení se dbá především na mezilidské vztahy, nadšení pro společné poslání a týmovou spolupráci, pokud ale později dojde k rozsáhlejšímu růstu sdružení, má již organizační struktura smysl. Plamínek (1996, s. 46 - 50) rozlišuje následující 3 základní typy organizačních struktur doplněných i o grafická organizační schémata:

4.3.1 Funkcionální struktura

Hlavní podstatou této struktury jsou principy hierarchie a odbornosti. Definují se tedy jasně vztahy podřízenosti a nadřízenosti a každý pracovník se soustředí a úzce specializuje jen na jeden obor činností v rámci odborného úseku. Největší jednotkou by měl být úsek programový, jelikož je zaměřen přímo na naplňování poslání. Ostatní úseky plní obslužnou funkci. U tohoto rozdělení je nutná velmi precizní komunikace, aby nedocházelo k odtažení ostatních úseků od programového a nedošlo k přebujení zbytečné administrativy a odklonu od plnění poslání.

Obr. 3: Schéma funkcionální organizační struktury

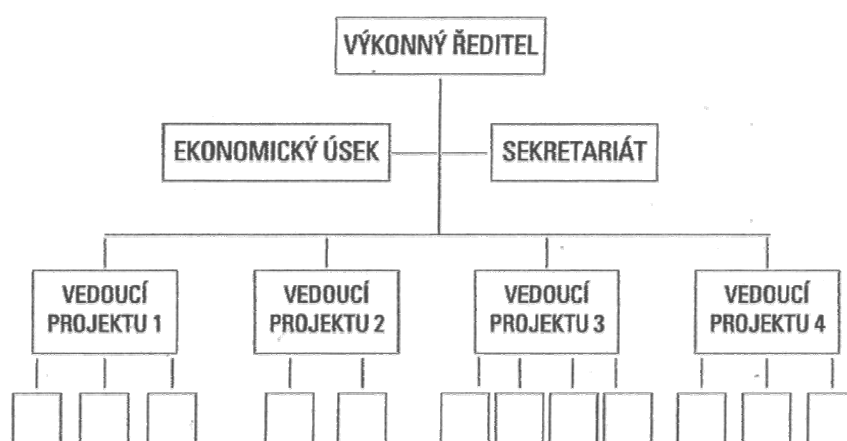
Zdroj: Plamínek (1996, s. 47).

4.3.2 Projektová struktura

Vše se člení na základě jednotlivých projektů, které jsou sdružením realizovány. Každý z projektů má v rámci této struktury velkou samostatnost, má třeba vlastní účetnictví, fundraising, personální politiku, marketing a public relations. Centrum organizace v čele s ředitelem rozhoduje o tom, jaké projekty se budou uskutečňovat, schvalují jejich rozpočet, podmínky pro práci, hodnotí výsledky a zastává komunikaci ve jménu sdružení jako celku.

Předností tohoto způsobu je přímé zapojování všech pracovníků do programové oblasti sdružení a ti jsou pak více motivováni, když vidí skutečný smysl svého konání. Propojení obslužných aktivit s programovými zmenšuje i pravděpodobnost, že dojde k výraznému odklonu od poslání. Na druhou stranu ale propojení většího počtu aktivit znamená částečně i nevýhodu z důvodu větších požadavků na lidskou všestrannost. Lidé se musí vzdělávat i v oborech, které nejsou jejich hlavní doménou.

Obr. 4: Schéma projektové organizační struktury

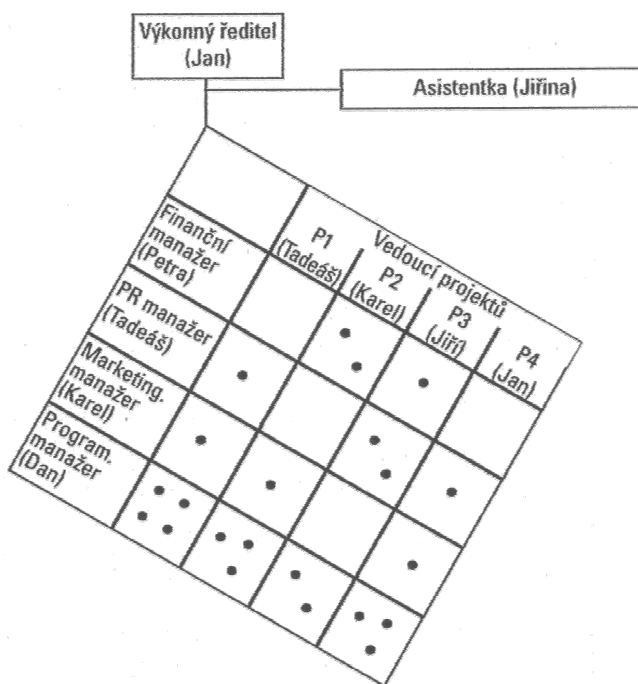

Zdroj: Plamínek (1996, s. 48).

4.3.3 Maticová struktura

Tato struktura představuje propojení obou předchozích variant. Každý pracovník má dva nadřízené: odborného manažera a vedoucího projektu. Ve zvláštních případech dochází k prolínání všech funkcí, což znamená, že ten samý člověk může zastávat pozici odborného manažera, vedoucího projektu a řadového pracovníka. Na obrázku je znázorněna situace, kdy výkonný ředitel je zároveň i vedoucím čtvrtého projektu, je pod ním jeden člověk z public relation, jeden z marketingu a tři programoví pracovníci. Nevýhodou je, že pokud má pracovník dva nadřízené, musí mezi nimi panovat velmi dobrá komunikace, aby nedocházelo z jejich strany k protichůdným požadavkům. Mohla by nastat i situace, kdy by byl ředitel zároveň i řadovým pracovníkem, je tudíž nutné, aby se vstřícným jednáním a týmovou spoluprací předcházelo zbytečným konfliktům. V případě, že se podaří najít harmonii mezi lidmi i za těchto podmínek, skýtá maticová struktura výhody obou předchozích variant.

Obr. 5: Schéma maticové organizační struktury

Zdroj: Plamínek (1996, s. 49)

Lidé, kteří jsou v organizační struktuře zahrnuti, mohou být pouze zaměstnanci sdružení nebo současně i jeho členové. Z pohledu praxe jsou hlavním hnacím motorem sdružení spíše zaměstnaní členové, jelikož se u nich očekává, že jsou schopni se s posláním sdružení skutečně ztotožnit, tudíž jsou schopni se více semknout, jít za vytyčenými cíli v rámci daného poslání a ledasco i obětovat (Plamínek, 1996, s. 32).

4.3.4 Členství

Zákon č. 83/1990 Sb. o sdružování občanů, se ke členství ve sdružení příliš nerozepisuje, pouze umožňuje nabýt členství i eventuálním právnickým osobám a požaduje, aby alespoň jeden ze zakládajících členů byl starší 18 let (zletilý). Podmínku zletilosti obsahuje zákon o sdružování občanů proto, že podle zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, je až po dosažení zletilosti fyzická osoba způsobilá k právním úkonům (vlastními právními úkony nabývat práv a brát na sebe povinnosti). Jinak zákon o sdružování občanů členství nevynechává a poskytuje možnost stát se členem sdružení už všem občanům.

Hlavním dokumentem, který upravuje podmínky členství a povinnosti členů jsou stanovy, které jsou pro všechny členy občanského sdružení závazné. Každé sdružení si zde

může nastavit svůj vlastní režim členství, který ovšem nesmí být v rozporu s ostatními zákony České republiky (Topinka, Stanjura, 2001, s. 32).

Členové například mohou být zároveň i dobrovolníky občanského sdružení, kteří organizaci šetří prostředky a mohou odvádět nemalý a chvályhodný díl práce. Nikdo však nesmí být do dobrovolnictví v organizaci nucen.

4.3.5 Dobrovolnictví

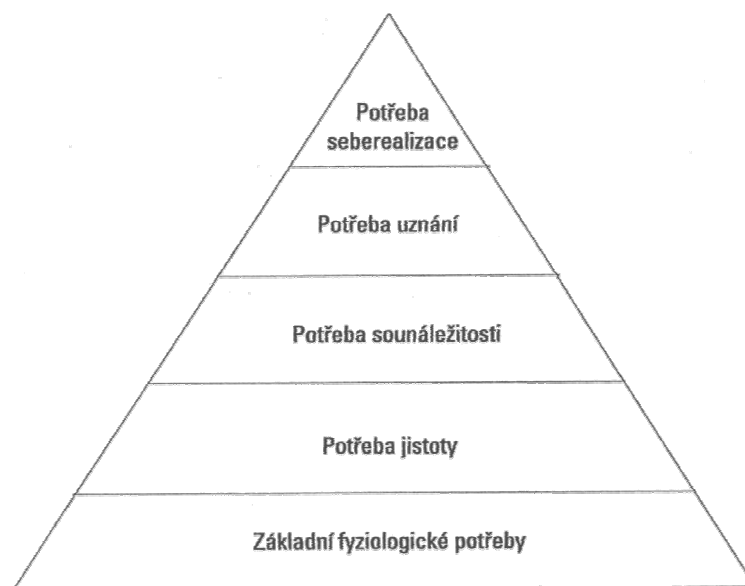
Je specifický rys občanských sdružení a neziskových organizací. Podle zákona č. 98/2002 Sb. o dobrovolnické službě, dobrovolníkem může být fyzická osoba, která se svobodně rozhodla k vykonávání dobrovolnické služby v zákonem vyjmenovaných oblastech, je starší 15 let, pokud vykonává dobrovolnickou službu na území České republiky, nebo 18 let pokud je vykonávána dobrovolnická činnost v zahraničí. Dobrovolnická služba je dle zákona postavena mimo pracovněprávní vztah a prováděna bez nároku na mzdu. V některých případech musí být prováděna na základě písemné smlouvy, pokud se jedná o dobrovolnickou službu dlouhodobou (delší než 3 měsíce) nebo vykonávanou v zahraničí. Jestliže jsou splněny všechny podmínky, které si zákon klade na klasifikaci dobrovolnické služby a člověka jako dobrovolníka, můžou plynout dobrovolníkovi ze zákona i konkrétně vyjmenované výhody (např. zákonem hrazené zdravotní pojištění, hmotné zabezpečení v nezaměstnanosti apod.).

Může nastat i situace, kdy dobrovolníci nespĺňují nebo nemohou splňovat podmínky zákona č. 98/2002 Sb. o dobrovolnické službě, neplynou jim z této činnosti žádné zákonné výhody a neberou za svou aktivitu v organizaci plat. V tom případě je dobré z hlediska organizace vědět, pokud s dobrovolníky chce organizace spolupracovat, co vlastně dobrovolníky k tomuto jednání může vést, aby je následně bylo možné co nejjednodušeji získávat a využívat nejlépe jejich potenciál. (Plamínek, 1996, s. 29)

4.3.5.1 Motivy dobrovolnictví

Velkým krokem ve směru k pochopení dobrovolnické účasti v organizacích byla teorie motivace, kterou americký psycholog Abraham Maslow (in Plamínek, 1996, s. 30) založil na uspokojování lidských potřeb. Rozdělil lidské potřeby podle priorit do pěti skupin.

Obr. 6: Pyramida lidských potřeb

Zdroj: Plamínek (1996, s. 30).

Za předpokladu, že některým lidem k uspokojení potřeb, v jedné nebo ve více uvedených skupinách, nestačí peníze, poskytuje práce v občanském sdružení, nebo jiné neziskové organizaci, velký prostor k uspokojení těchto potřeb.

Dobrovolníci jsou lidé, kteří odvádí pro organizaci práci bez nároku na platové ohodnocení, a pokud berou své poslání zodpovědně a vážně, stávají se velkým bohatstvím každé organizace. Stávají se jedním ze způsobů, jak se může občanské sdružení financovat, ale zdaleka ne dostačujícím (Plamínek, 1996, s. 54).

4.4 Financování

Je prakticky stěžejní složka pro život občanského sdružení a přínosy jeho činnosti. Neznalost svých možností v oblasti financování může nejen občanské sdružení výrazně limitovat, ale dokonce i zapříčinit jeho zánik, v případě, že by bylo závislé příliš na jediném zdroji finančních prostředků a tento zdroj by nebyl v dalším roce obnoven (nejčastěji jde o státní dotace, které jsou závislé na momentálních státních prioritách a ty se mohou rok od roku měnit). Hrozba zániku z nedostatečně pestrého složení finančních zdrojů tedy znamená, že organizace nedokáže zajistit svou činnost z dlouhodobého hlediska, a tím pádem všechny ostatní činnosti související s postupným naplňováním cílů a poslání můžou pozbývat smyslu, neboť by mohly být přetnuty někde vprostřed jejich realizace a úsilí s nimi spojené by mohlo být zmařeno. (Rektořík a kol., 2010, s. 95)

4.4.1 Zdroje a způsoby financování

Z informací uvedených v předchozí části vyplývá, že pokud má být zajištěna stabilita občanského sdružení, musí se zaměřit na získávání prostředků i z ostatních oblastí než jsou zdroje veřejné, jejichž poskytování je příliš závislé na prioritách státní politiky, která se neustále mění, ať už z politických důvodů (např. populismus před volbami) nebo z nepředpokládaných událostí (např. přírodní katastrofy). Veřejné financování musí být adekvátně doplněno o neveřejné zdroje a další možnosti financování. (Rektořík a kol., 2010, s. 97)

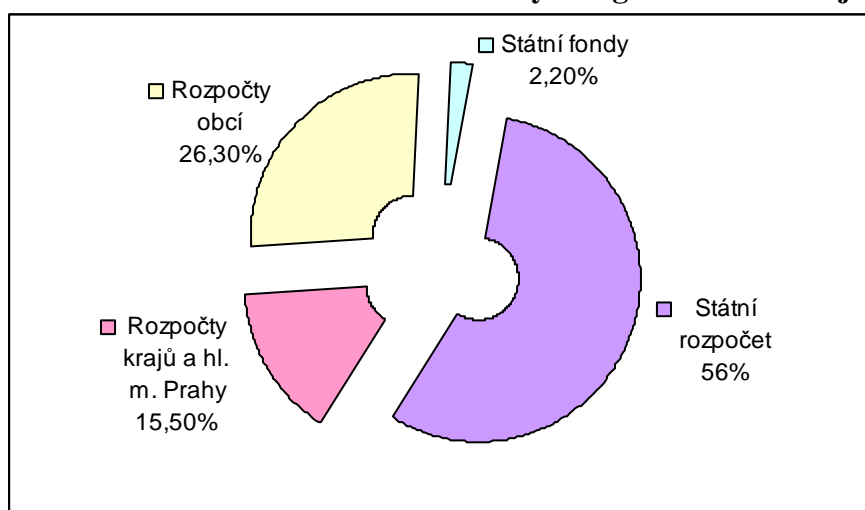
4.4.1.1 Veřejné financování

Je zabezpečováno institucemi státní správy (ministerstva) a samosprávy prostřednictvím dotací a grantů. Nestátní neziskové organizace, občanských sdružení nevyjímaje, nemají na přidělení dotace žádný právní nárok, pouze mohou o peníze z veřejných zdrojů požádat, nejlépe v rámci vládou vypsanych tzv. hlavních oblastí státní dotační politiky. Prostředky jsou poskytovány převážně ze státního rozpočtu nebo rozpočtů krajů a obcí, které se vytváří vždy na období jednoho roku, tudíž ani dotace nemůže být poskytnuta na dobu delší než jeden rok. Nejdůležitějšími právními normami v tomto ohledu jsou zákon č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech, zákon č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů, a zákon č. 215/2004 Sb., o úpravě některých vztahů v oblasti veřejné podpory. (Vávrová a kol., 2007, s. 56)

Konkrétně podpora občanských sdružení z veřejných financí s sebou postupně přinášela i negativní zkušenosti, z důvodu jejich menší transparentnosti, proto vláda musela ve vztahu k občanským sdružením přijmout řadu omezení formou zásad o poskytování dotací ze státního rozpočtu. Pro ilustraci lze uvést například omezení úhrad na pohoštění, mezd funkcionářů a zaměstnanců, zahraničních cest a v neposlední řadě omezení výše dotace na 70% z potřebných zdrojů na zajištění příslušného programu. (Ministerstvo financí ČR, 10. 1. 2011)

Rada vlády pro nestátní neziskové organizace zveřejňuje pro přesnější představu každý rok i tzv. rozbor financování nestátních neziskových organizací z veřejných rozpočtů. Nejaktuálněji zpracovaný je za rok 2009. Zahrnuje dotace poskytnuté nestátním neziskovým organizacím ze státního rozpočtu, rozpočtů krajů a rozpočtu hl. m. Prahy, rozpočtů obcí a ze státních fondů. V tomto rozboru se uvádí, že v roce 2009 bylo nestátním neziskovým organizacím z veřejných rozpočtů poskytnuto 10 177 mil. Kč.

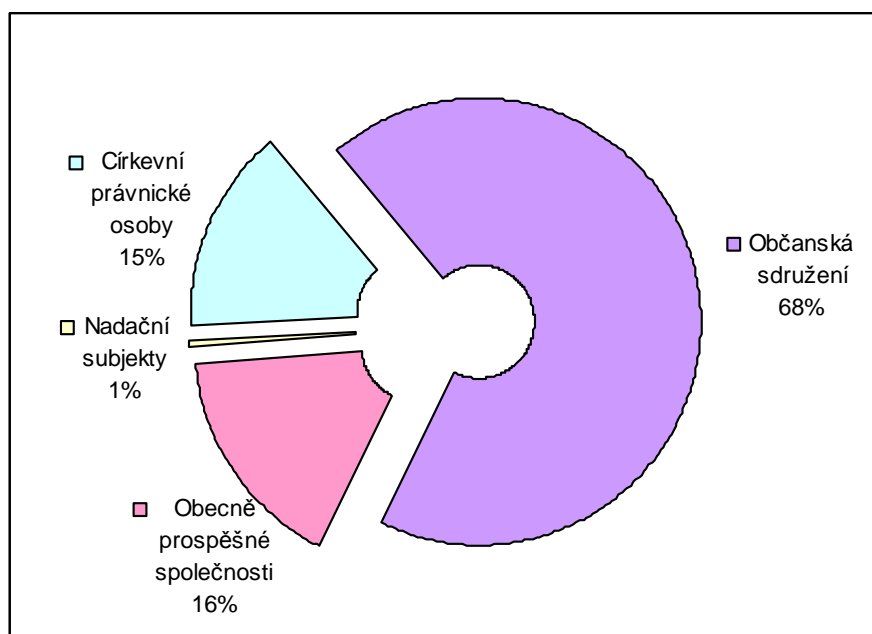
Graf 1: Srovnání dotací nestátním neziskovým organizacím z veřejných rozpočtů

Zdroj: Rada vlády pro nestátní neziskové organizace (30. 1. 2011).
Vlastní zpracování

Z grafu lze vyčíst, v jakém poměru byly celkové prostředky poskytnuty z jednotlivých veřejných rozpočtů. 5 701 mil. Kč (56,0 %) bylo ze státního rozpočtu, 1 578 mil. Kč (15,5 %) z rozpočtů krajů a hl. m. Prahy, dále 2 672 mil. Kč (26,3 %) z rozpočtů obcí (bez rozpočtu hl. m. Prahy) a 225 mil. Kč (2,2 %) ze státních fondů ČR (Rada vlády pro nestátní neziskové organizace, 30. 1. 2011).

Graf 2.: Podíly na dotacích z veřejných rozpočtů nestátních neziskových organizací dle právní normy

Zdroj: Rada vlády pro nestátní neziskové organizace (30. 1. 2011).
Vlastní zpracování

Graf jednoznačně vypovídá o tom, že občanským sdružením náleží nejpodstatnější díl z celkově poskytnutých 10 177 mil. Kč. Podíl občanských sdružení tedy znamená částku 6 920 mil. Kč (68%) a to je ve srovnání s druhými obecně prospěšnými společnostmi (16%) částka vyšší o přibližně 5 290 mil. Kč (Rada vlády pro nestátní neziskové organizace, 30. 1. 2011).

Z rozboru financování veřejných rozpočtů je patrné, že peníze pro občanská sdružení jsou zde poskytovány v nezanedbatelné výši, ale na druhou stranu je jasné, že už jen z důvodu požadavků vlády ve výše zmiňovaných zásadách o poskytování dotací, kde mají občanská sdružení předepsáno podílet se minimálně 30% na financování dotovaného programu, nebo ve vazbě na krátké období, na které jsou dotace poskytovány (1 rok), nejsou zcela dostatečné pro zajištění činnosti občanského sdružení na delší období (Ministerstvo financí České republiky, 10. 1. 2011).

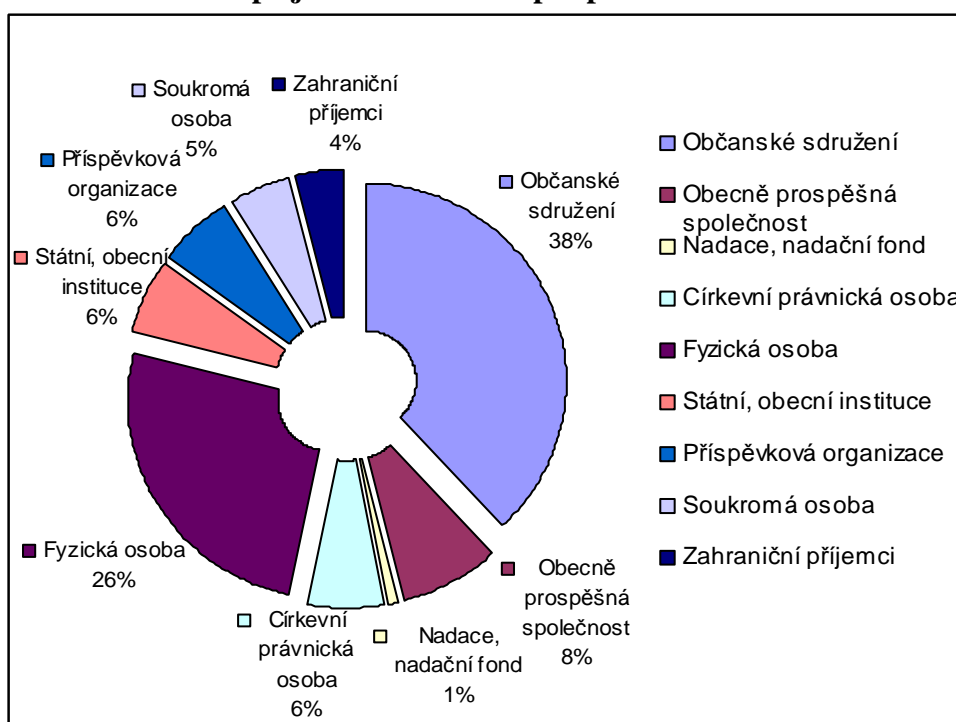
4.4.1.2 Neveřejné financování

Nadace a nadační fondy

Jsou sice stabilním finančním zdrojem pro nestátní neziskové organizace, ale obecně nedisponují příliš velkým jměním. Poskytují tedy zpravidla podstatně méně peněz, než by si každá organizace představovala. To je způsobeno částečně i tím, že samotné nadace a nadační fondy získávají prostředky od stejných dárců jako ostatní nestátní neziskové organizace. Pomoc pak rozdělují na základě svých vlastních pravidel, se kterými souvisí finanční a právní odpovědnost podpořené organizace. Požadavkem bývá i zajištění alespoň 15% prostředků z jiných zdrojů na realizaci podporovaného projektu. (Rektořík a kol., 2010, s. 35)

Pro představu podle nejaktuálnější Hodnotící informace činnosti nadací, kterou má k dispozici Rada vlády pro nestátní neziskové organizace za rok 2009, nadace rozdělily 336.940.600 Kč, což bylo o 58,3 mil. Kč méně než v roce 2008.

Graf 3: Struktura příjemců nadačních příspěvků v roce 2009

Zdroj: Rada vlády pro nestátní neziskové organizace (31. 1. 2011)
Vlastní zpracování

V jakém poměru byly tyto prostředky v roce 2009 rozděleny, zobrazuje graf 3, z něhož lze vyčíst, že nejvýrazněji byla znovu podpořena právě občanská sdružení (38%), poté fyzické osoby (26%) a obecně prospěšné společnosti (8%) (Rada vlády pro nestátní neziskové organizace, 31. 1. 2011).

Individuální dárci

Individuální dárci z řad veřejnosti se mohou stát a také stávají zajímavým zdrojem občanského sdružení, pokud se zvolí správný způsob oslovování veřejnosti a získá její sympatie na svoji stranu. K tomu, aby se z „obyčejné veřejnosti“ stala „sympatizující veřejnost“ s daným občanským sdružením, je nezbytné, aby sdružení bylo důvěryhodné jako celek: zveřejňované výroční zprávy, rozhovory v médiích, noviny, časopisy, tiskové konference atd. (Mrázek, ústní sdělení, 12. 10. 2010).

Důvěryhodný obraz občanského sdružení je alfou a omegou zejména při oslovení dárce za účelem získání prvního daru. K oslovení za účelem opakovaných darů dochází na základě databáze úspěšně oslovených dárců, kterou by si každé občanské sdružení mělo vést. K úspěšnému obdržení opakovaného daru vede průhledná ekonomika sdružení (zaslání výroční zprávy včetně vyúčtování svěřených darů apod.). Opakované dary, jestliže

není zásadním způsobem narušena důvěra dárců, kteří poskytují opakovaně nějaké prostředky, mohou přerůst v zcela pravidelné dary, které jsou zasílány v daných termínech na účet sdružení (trvalé bankovní příkazy dárců) a občanské sdružení díky nim může lépe posuzovat, jaké zvolí postupy ve své činnosti do budoucna (Ledvinová, Pešta, 1996, s. 74).

Firemní dárci

Bývají velkorysejší v objemu poskytnutých finančních prostředků. Často ale mohou pomoci i zapůjčením nějaké speciální techniky nebo i darovat nějaký materiál (Mrázek, ústní sdělení, 12. 10. 2010).

Každý podnik chápe podporu neziskové organizace převážně jako druh reklamy, cesty k daňovým úlevám nebo jako prostředek k určitému uspokojení majitele. Tento fakt si management konkrétního občanského sdružení musí uvědomit a vystupovat při získávání darů jako partner, který nabízí i jisté formy spolupráce, a nepůsobit při kontaktu s podnikem jen jako pasivní příjemce daru (Ledvinová, Pešta, 1996, s. 78).

Pozitivním faktorem, který podniky mnohdy motivuje ke spolupráci, je schopnost sdružení zajistit část potřebných financí vlastní činností (Vávrová a kol., 2007, 65).

4.4.1.3 Další možnosti financování

Zahrnují alternativy, které se svým charakterem neřadí k veřejným ani k neveřejným způsobům financování. Řadí se sem i tzv. samofinancování neziskové organizace, které by mělo výraznou měrou přispívat ke kofinancování projektů, které je nutné k obdržení grantů a dotací. (Vávrová a kol., 2007, s. 69)

Samofinancování

Jedná se o zdroj finančních prostředků nestátních neziskových organizací, o kterém se v souvislosti s občanskými sdruženími vedou ostré diskuse, jak bylo naznačeno již v kapitole zabývající se postojem Ministerstva vnitra k definici poslání ve stanovách každého sdružení, jež by mělo být dle ministerstva oprostěno od veškerých podnikatelských aktivit. Ministerstvo se totiž domnívá, že občanská sdružení využívající samofinancování se dostatečně nesoustředí na realizaci poslání a stávají se defacto podnikem. Tato domněnka je však nereálná, protože prostředky získané z tohoto zdroje samozřejmě plynou zpět na naplnění poslání sdružení (Mrázek, ústní sdělení, 12. 10. 2010) Hlavními činnostmi zajišťující samofinancování jsou dle Vávrové (2007, s.73 - 76):

Členské poplatky (příspěvky) – v občanských sdruženích se jedná o nejčastější využívanou formu samofinancování. Nenesou s sebou žádná rizika ani velkou administrativní náročnost. Na rozdíl od darů za ně dostávají členové sdružení určité protihodnoty (např. slevy na vzdělávací semináře, předplatné časopisu sdružení apod.). Nezajistí ale sdružení příliš velký objem financí.

Platby za poskytování služeb – občanské sdružení může některé provozované činnosti a služby zpoplatnit (např. poradenství). Varianta je to časově náročnější než je vybírání členských poplatků, ale velmi vhodná a zajímavá pro případ kofinancování k poskytnutému grantu nebo dotaci.

Příjmy z pronájmů – velmi zajímavá a přínosná možnost v případě, že sdružení disponuje hmotným majetkem. Pozor si jen musí dát na výběr partnera, kterému majetek pronajímá, aby se nejednalo o nereseriováný subjekt, jenž by škodil dobrému jménu sdružení.

Využití nehmotného majetku – nejčastější bývá situace, kdy občanské sdružení propůjčí své jméno do nějaké reklamy, která propaguje pak nějaký produkt, na kterém je uvedeno např., že každá koruna při jeho zakoupení putuje onomu občanskému sdružení.

Prodej vlastního zboží – jestliže má občanské sdružení ve svém poslání např. integraci lidí s postižením do pracovního procesu a zřídí kvůli nim chráněnou dílnu. Výrobky z této dílny jsou poté prodávány a tržby putují na opět na poslání daného občanského sdružení. Riziková tato varianta samofinancování je v případě, že aktivity s ní spojené by se příliš vzdalovaly od poslání sdružení.

Příjmy z loterií a her

Pro každé občanské sdružení jsou tyto prostředky dosažitelné na základě zákona č. 202/1990 Sb. o loteriích a jiných podobných hrách, kde je stanoveno procento výtěžku, které musí být použito na veřejně prospěšný účel uvedený v povolení loterie. Nejčastěji např. v případě Sazky, a. s., putují peníze do oblasti sportu. (Vávrová a kol., s. 78)

Daňová a poplatková zvýhodnění

Nejvýraznější zvýhodnění v této kategorii mohou poskytovat občanským sdružením oblasti daně z příjmů a z přidané hodnoty, kterým je věnováno více prostoru a jsou podrobněji rozebrány. Další daně, u kterých je sice částečně nastaven režim odlišný od podnikatelských subjektů, hrají ve zvýhodnění občanských sdružení už jen menší roli, a proto je jim věnováno méně prostoru (Jurajdová, 2002, s. 77).

Daň z příjmů

Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů se zabývá otázkou daní z příjmu právnických a fyzických osob včetně sazby této daně. Vysvětluje nezdanitelnou část základu daně, položky, které snižují základ daně a osvobození od této daně, a protože občanská sdružení jsou podle § 2 odst. 3 zákona č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů, právnickými osobami, vztahují se na ně ustanovení zákona o daních z příjmů nevyjímaje.

Speciální kritéria ohledně občanských sdružení zákon stanovuje v souvislosti s tzv. hlavní činností, kterou si vymezují ve stanovách sdružení (Plamínek, 1996, s. 22).

Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, dále ukládá do základu daně zahrnout příjmy, u kterých jejich výše byla ve zdaňovacím období vyšší než s nimi související výdaje. To by pro převážnou část všech organizací nebyl žádný problém, kdyby současně zákon neukládal posuzovat toto kritérium samostatně dle jednotlivých druhů činností. Kvůli tomuto systému si následně nemohou organizace v rámci hlavní činnosti kompenzovat ztráty ze svých dílčích aktivit se současně dosahovanými zisky z ostatních aktivit v rámci hlavní činnosti. Oproti tomu stejná situace v případě podnikatelských subjektů znamená ve většině případů kompenzaci zisku a ztráty. Stát zde poměrně výrazně občanská sdružení a ostatní nestátní neziskové organizace diskriminuje a omezuje. (Hyánek, 2004, s. 81)

Jak dále upřesňuje Jurajdová (2002, s. 80): „Základ daně z příjmů právnických osob pro neziskové organizace je vymezen jako součet dílčích základů daně za činnosti, které jsou posláním organizace, pokud příjmy přesahují související náklady (výdaje), a dílčích základů daně za oblast podnikatelské činnosti. V případě kladného základu daně ale může nezisková organizace využít úlevu spočívající v možnosti snížit základ daně před výpočtem daně až o 30 %.“

I přes původní dobrý záměr, jak ulehčit neziskovým organizacím, se může vše obrátit i proti nim. Jde zejména o požadavek na spotřebování využití úlevy ve prospěch krytí výdajů spojených s činnostmi, u kterých získané příjmy nejsou předmětem daně, což může u organizace s malou ztrátou z hlavní činnosti či dokonce se ziskovou hlavní činností být nesplnitelné. Tato úleva tak vlastně preferuje organizace s vyšší spotřebou a s malými či žádnými investicemi. (Topinka, Stanjura, 2001, s. 50)

Daň z přidané hodnoty

Prakticky hned v úvodu se zákon č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty, zmiňuje nepřímo o občanských sdruženích a jím podobných organizacích, když jako daňové subjekty a osoby povinné k dani jsou výslovně brány i právnické osoby, které nebyly založeny nebo zřízeny za účelem podnikání, pokud uskutečňují ekonomické činnosti.

Pojem „ekonomická činnost“ se stanovuje v § 5 odst. 2 zákona. Jde o všechny činnosti v tomto zákoně jmenované mimo činnosti zaměstnanců a dalších osob v pracovně právním vztahu (např. jestliže je fyzická osoba jen v zaměstnaneckém poměru a jiné činnosti neprovozuje, nemůže být bez ohledu na dosažený příjem plátcem této daně).

Právnická osoba, která nebyla založena nebo zřízena za účelem podnikání a byla založena nebo zřízena zvláštním právním předpisem (občanská sdružení, nadace a nadační fondy, politické strany, církve a náboženské společnosti aj.), jestliže provozuje výhradně činnost, která v zákoně není zahrnována do výčtu ekonomických činností, se za osobu povinnou k dani nepovažuje. Takové se jako plátcí k dani z přidané hodnoty neregistrují. (Informační centrum pro neziskové organizace, 2. 3. 2011)

Pokud je ale osoba k dani povinná, respektive pokud realizuje nějakou ekonomickou činnost, může být podle zákona od daně osvobozena. Rozsah osvobození je stanoven v § 6 zákona č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty. Osoba povinná k dani, která má sídlo nebo místo podnikání v tuzemsku, je osvobozena od uplatňování daně, jestliže její obrat nepřesáhne částku jeden milion korun za nejvýše 12 bezprostředně předcházejících po sobě jdoucích kalendářních měsíců. Co všechno se zahrnuje do obratu, stanovuje § 6 odst. 2 zákona, podle kterého nám do obratu spadají i plnění osvobozené od daně bez nároku na odpočet daně.

V případě, že by osoba, jež nebyla založena nebo zřízena za účelem podnikání, uskutečňovala jen činnosti, jež jsou osvobozovány od daně bez nároku na odpočet daně, pak se ani jako osoba povinná k dani neregistruje (není plátcem daně z přidané hodnoty) a to ani za předpokladu, že by její obrat z těchto činností překročil zmiňovaných milion korun. (Informační centrum pro neziskové organizace, 2. 3. 2011)

Daň silniční

Zákon č. 16/1993 Sb., o dani silniční, stanovuje, že předmětem daně jsou silniční motorová vozidla a jejich přípojná vozidla, jestliže jsou používána k podnikání nebo v

přímé souvislosti s podnikáním nebo činností, z nichž plynoucí příjmy jsou předmětem daně z příjmů.

Jedná-li se o poplatníka na „neziskové bázi“ jako je občanské sdružení, tedy o poplatníka, který nebyl založen nebo zřízen za účelem dosahování zisku, vztahuje se silniční daň na vozidla používaná k činnostem, ze kterých plynou příjmy podléhající dani z příjmů, také. Osvobození od daně je potom stejné jako u podnikatelských subjektů. (Jurajdová, 2002, s. 92)

Daň z pozemků a daň ze staveb

Zákon č. 338/1992 Sb., o dani z nemovitostí pamatuje na speciální úpravu pro občanská sdružení. Spadají do jedné ze skupin vlastníků předmětu daně, která je za určitých podmínek od daně osvobozena. Osvobození pozemků a staveb ve vlastnictví sdružení občanů je vázáno na podmínku, že poplatník musí podat daňové přiznání, ve kterém toto osvobození uplatní, a zároveň nesmí být stavby ani pozemky využívány k podnikatelské činnosti nebo pronajímány.

Daň dědická, darovací a z převodu nemovitostí

Zákon č. 357/1992 Sb., o dani dědické, darovací a z převodu nemovitostí, vymezuje občanská sdružení a ostatní nestátní neziskové organizace poměrně široce, a tedy i nepřesně. Za neziskové organizace považuje jakoukoliv právnickou osobu, která byla zřízena k zabezpečování činností v oblasti kultury, školství, vědy a vzdělávání, zdravotnictví, sociální péče, ekologie, tělovýchovy, sportu, výchovy a ochrany dětí a mládeže a požární ochrany.

Jak píše Jurajdová (2002, s. 95), neziskové organizace jsou sice poplatníky daně darovací dědické i z převodu nemovitostí, ale s ohledem na rozsáhlé vymezení osvobozených subjektů je pravděpodobnost zdanění těmito daněmi velmi mizivá. Nárok na osvobození však musí být uplatněn v podaném daňovém přiznání.

S řadou výše uvedených zdrojů a způsobů financování je v neziskových organizacích velmi úzce provázán tzv. fundraising, který je utvářen konkrétními metodami a technikami, jak se dají pro chod dané neziskové organizace získávat prostředky.

4.4.2 Fundraising

Hranice mezi způsoby financování neziskových organizací a fundraisingem je velmi tenká a v mnoha ohledech se tyto pojmy i částečně překrývají. Fundraising ale jde v celé problematice okolo finančních prostředků mnohem hlouběji. Zabývá se nejen možnými variantami, ale i podrobnými postupy uplatňovanými při obstarávání prostředků pro neziskové organizace, jejich rozbořem a strategickým plánováním. Zabývá se otázkou, jak úspěšně přesvědčit druhé, že daná organizace a její činnosti jsou důležité a je smysluplné do ní investovat. Z charakteristiky fundraisingu je tedy patrné, že je velmi silně provázán s marketingem, který překvapivě musí neziskové organizace, navzdory jejich ušlechtilé povaze, také ovládat, protože mají i ony svůj trh, kde musí soupeřit s ostatními subjekty, ať už ziskovými nebo neziskovými, o klienty, dárcy, dobrovolníky, sponzory a další osoby z okruhů jejich zájmů. (Ledvinová, Pešta, 1996, s. 19)

Obr. 7: Metody fundraisingu

Zdroj: Ledvinová, Pešta (1996).
Vlastní zpracování

Američtí autoři zahrnují pod pojem fundraising jen metody, jak získat prostředky od firemních a individuálních dárců nebo nadací, ostatní techniky považují spíše za marketingové, které vznikly převážně v prostředí ziskových organizací a není nutné je

nijak zvlášť přizpůsobovat podmínkám neziskových organizací. V České republice ale není výjimkou, když osoba zaměstnaná na pozici fundraisera zajišťuje i mnohé další způsoby a metody, jak získávat kýžené finanční prostředky. (Ledvinová, Pešta, 1996, s. 26)

V současné době se mezi skutečně zajímavé výzvy pro fundraisera, navzdory úzkému vymezení pojmu fundraisingu americkými autory, může v občanských sdruženích počítat získání dotace z Evropské unie, která často představuje velmi značnou sumu na příjmové straně rozpočtu, ale nese s sebou i velké množství povinností a rizik.

5 Možnosti občanského sdružení v rámci EU

V této kapitole je rozebrán systém možností občanských sdružení, jakými si mohly a mohou výrazně přilepšit a napomoci k realizaci svým projektům a cílům ve spoluprádi s EU.

Z historického hlediska bylo umožněno České republice a jejím institucím a organizacím čerpat prostředky ještě před vstupem Evropské unie prostřednictvím programu pomoci Evropské unie zemím rozpadlého východního bloku, které se v budoucnu měly stát součástí Evropské unie. Hlavním nástrojem pomoci postkomunistickým zemím, který jim měl pomoci v přechodu do demokratického systému, tržní ekonomiky a připravit je na vstup do EU, byl program Phare, z něhož čerpaly právě neziskové organizace, vzhledem k širokému a všestrannému zaměření tohoto programu, nejčastěji. Dalšími alternativami byl program SAPARD (podpora venkova a s tím související zemědělské výroby) a projekt ISPA (oblast dopravy a životního prostředí). (Lukáš, 2000)

Po vstupu ČR do EU v roce 2004 se otvírá přístup k systému finanční pomoci v rámci tehdy probíhajícího programovacího období 2000 – 2006. Páteř tohoto systému tvořily strukturální fondy EU, které představovaly a doposud představují hlavní nástroj realizace politiky soudržnosti. Předvstupní program ISPA na financování velkých a nákladných projektů v oblasti dopravy a životního prostředí byl po vstupu nahrazen Fondem soudržnosti (Základní principy přípravy projektů v rámci strukturálních fondů EU, 2004, s. 8).

Posledním a právě probíhajícím obdobím je 2007 – 2013, v němž je umožněno občanským sdružením a všem ostatním organizacím a institucím v ČR čerpat prostředky z Fondu soudržnosti a ze Strukturálních fondů EU, popřípadě z Evropské investiční banky nebo iniciativy JEREMIE, které ale podporují spíš malé a střední podniky. První dva jmenované nástroje podpory se podílí na realizaci, již okrajově zmiňované, tzv. politiky hospodářské a sociální soudržnosti, v níž hrají právě neziskové organizace nepřehlédnutelnou roli (Operačním programem Podnikání a inovace, 2007, s. 13).

5.1 Politika hospodářské a sociální soudržnosti

Nazývaná též regionální a strukturální politika, pro kterou je určena asi 1/3 rozpočtu Společenství, má za úkol rozvíjet a sledovat činnosti, které povedou k posílení hospodářské

a sociální soudržnosti v rámci všech členských států Evropské unie. Největší podpora je tudíž určena do nejvíce strukturálně postižených regionů, aby se přiblížily těm vyspělejším regionům.

V období 2007 – 2013 je tato politika uskutečňována třemi typy finančních nástrojů. Jde o Fond soudržnosti (CF) a strukturální fondy (SF), z nichž se konkrétně jedná jen o Evropský fond regionálního rozvoje (ERDF) a Evropský sociální fond (ESF). Politika se zaměřuje na tři prioritní cíle (Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 5. 3. 2011):

5.1.1 Cíl „Konvergence“

Financován je ze všech uvedených výše uvedených fondů, tedy Evropského sociálního fondu, Evropského fondu regionálního fondu a Fondu soudržnosti, a jsou v tomto cíli hlavně zohledněny rozdíly mezi méně rozvinutými regiony a ostatními regiony v rámci Evropské unie. Z převážné části jde o urychlení hospodářské konvergence v oblastech zemí, které přistoupily do Evropské unie v květnu 2004. Zlepšit podmínky pro růst zaměstnanosti, ochranu životního prostředí, podpora výzkumu, vývoje a inovací apod. V České republice se týká tento cíl celého území kromě hlavního města Prahy.

5.1.2 Cíl „Regionální konkurenceschopnost a zaměstnanost“

Financován je z Evropského fondu regionálního rozvoje a Evropského sociálního fondu a týká se těch regionů Evropské unie, které nejsou zahrnovány do cíle „Konvergence“. Z Evropského fondu regionálního rozvoje plynou prostředky hlavně na posílení konkurenceschopnosti a atraktivity příslušných regionů. Z Evropského sociálního fondu směřuje podpora hlavně na rozvoj trhů práce, na sociální začleňování občanů. Tento cíl má zabránit tedy hlavně novým nerovnováhám a financuje například projekty na území hl. města Prahy.

5.1.3 Cíl „Evropská územní spolupráce“

Je financován pouze z Evropského fondu regionálního rozvoje a má přispět k vyváženému a trvale udržitelnému rozvoji evropského území. Zaměřuje se na zesílení spolupráce v třech hlavních úrovních: přeshraniční spolupráce na nadnárodní úrovni NUTS III (dělení používané Evropskou unií na územní statistické jednotky – v České republice totožné s rozdělením na kraje), spolupráce na nadnárodní úrovni a meziregionální spolupráce (Operačním programem Podnikání a inovace, 2007, s. 9).

Ve všech těchto cílech se mohou občanská sdružení angažovat a získat podporu pro realizaci svých projektů. Pro konkrétnější představu jakého objemu dosahují tyto prostředky pomoci v programovacím období 2007 – 2013 k naplňování jednotlivých cílů evropské hospodářské politiky v rámci Evropské unie i České republiky je uvedena tabulka.

Tab. 2: Objemy prostředků pro realizaci cílů regionální politiky 2007-2013

Cíl	Fondy pro Evropskou unii (27)		Fondy pro Českou republiku	
	Objem	Podíl (%)	Objem	Podíl (%)
Konvergence	283 mld. €	81,54%	25,88 mld. €	96,98%
Regionální konkurenceschopnost a zaměstnanost	54,96 mld. €	15,95%	419,09 mil. €	1,56%
Evropská územní spolupráce	8,72 mld. €	2,52%	389,05 mil. €	1,46%
Celkem	347 mld. €	100,00%	26,69 mld. €	100,00%

Zdroj: Ministerstvo pro místní rozvoj ČR (1. 3. 2011)

Vlastní zpracování

Z tabulky 2 je patrné, že objem peněz, z kterého je možné v České republice čerpat prostředky, přesahuje částku 26 mld. €. Tato suma se skládá z částek jednotlivých fondů Evropské unie, které byly jmenovány výše a podílejí se na realizaci cílů politiky hospodářské a sociální soudržnosti. Tyto evropské fondy jsou faktický nástroj podpory ekonomickým subjektům členských zemí Evropské unie. Každý z nich plní svou, trochu odlišnou, úlohu. Pro občanská sdružení jsou některé z těchto fondů zastřešující politiku hospodářské a sociální soudržnosti klíčovější a některé zase méně.

5.2 Strategické fondy Evropské unie pro občanská sdružení

I když jsou občanská sdružení svým zaměřením velmi všestranná a je těžké jednoznačně říct, jakým směrem se většina z nich ubírá a odkud převážně čerpají peníze, na základě seznamu příjemců dotací z Evropské unie v programovacím 2007-2013, který musí vést Ministerstvo pro místní rozvoj z nařízení Evropské komise, lze říci, že nejčastěji čerpají občanská sdružení z Evropského sociálního fondu, potom z Evropského fondu regionálního rozvoje a spíše výjimečně z Fondu soudržnosti. Důvod, proč tomu tak je,

vyplývá hlavně z rozdílnosti posláních jednotlivých fondů (Mrázek, ústní sdělení, 12. 10. 2010).

V současné době možnost čerpat dotace z těchto tří fondů využilo něco přes 380 občanských sdružení z celkového počtu 27 tisíc všech příjemců dotací (Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 9. 3. 2011).

5.2.1 Fond soudržnosti

Někdy se také nazývá Kohezní fond a slouží k podpoře převážně chudších států Evropské unie v rámci cíle „Konvergence“. Hlavním účelem je podpora celých států (nikoli jen regionů), která je poskytována na investiční projekty v oblasti infrastruktury (zejména prioritní projekty společného zájmu – transevropské dopravní sítě) a v oblasti ochrany životního prostředí v rámci priorit podle politiky Společenství na ochranu životního prostředí (Lukeš, 2000, s. 50).

Tímto vymezením se vysvětluje, proč občanská sdružení prakticky nežádají, respektive ani nemohou žádat, o dotace z Fondu soudržnosti. Je totiž zaměřen na rozsáhlejší projekty, které úplně nesouvisí s valnou většinou možných posláních občanských sdružení a kofinancování takovýchto projektů by bylo pro organizace jejich typu příliš nákladné. Ze všech občanských sdružení, jež se staly příjemci pomoci z fondů Evropské unie, tvoří pouze necelé 1% právě občanská sdružení, která získala finanční podporu z Fondu soudržnosti (Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 9. 3. 2011).

5.2.2 Evropský fond regionálního rozvoje

Je jedním ze dvou strukturálních fondů uplatňovaných v politice hospodářské a sociální soudržnosti. Jeho úkolem je odstraňování zásadních regionálních rozdílů v rámci Společenství (převážně ve výrazně znevýhodněných regionech jako jsou upadající průmyslové oblasti, geograficky znevýhodněné oblasti apod.). Podporu poskytuje na investiční projekty typu rozvoje a obnovy sportovních areálů využitelných pro cestovní ruch, rekonstrukcí kulturních památek, výstavby či opravy infrastruktury pro poskytování zdravotní péče, ekologických a energetických sanací bytových domů, rekonstrukcí kulturních památek (Lukeš, 2000, s. 48).

Z uvedených oblastí podpory vyplývá, že je Evropský fond regionálního rozvoje mnohem pestřejší v oblastech směřování svých prostředků, než Fond soudržnosti, a tím

pádem i o dost dostupnější pro nejrůznější občanská sdružení. Z celkového počtu občanských sdružení, jež se staly příjemci dotací z fondů Evropské unie, tvoří přibližně 26% občanská sdružení, která obdržela podporu právě Evropského fondu regionálního rozvoje (Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 9. 3. 2011).

5.2.3 Evropský sociální fond

Je druhým ze strukturálních fondů uplatňovaných v politice hospodářské a sociální soudržnosti. Hlavním úkolem, který tento fond plní, je podporovat vysokou úroveň zaměstnanosti, zvyšovat počet pracovních míst a jejich kvalitu. Má tedy jednoznačně přispět ke snaze dosáhnout plné zaměstnanosti a kvality a produktivity práce v nerovnoměrně rozvinutých regionech Evropské unie. Největším rozdílem oproti předchozím dvěma fondům je, že podporuje výhradně neinvestiční projekty, jako je například rekvalifikování nezaměstnaných, pomoc při vytváření speciálních programů pro osoby se zdravotním postižením, dětí etnických menšin a jiných znevýhodněných skupin, rozvoj institucí služeb zaměstnanosti, vzdělávacích programů apod. (Lukeš, 2000, s. 48)

Z demonstrativního výčtu možného zaměření pomoci je patrné, že pro občanská sdružení je Evropský sociální fond vzhledem k charakteru jejich činností nejprínosnější. To potvrzuje i procento jimi přijaté podpory na projekty. Ze všech občanských sdružení, kterým se dostalo finančního příspěvku z těchto Evropských fondů, tvoří asi 73% občanská sdružení, která získala podporu z Evropského sociálního fondu.

Princip fungování celé pomoci a průběh jejích příprav je ale o něco složitější a fondy Evropské unie nekončí ani nezačíná (Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 9. 3. 2011).

5.2.4 Princip řízení pomoci

Celý proces začíná pochopitelně na úrovni Evropské unie při sjednávání tzv. finanční perspektivy, kdy se na vrcholné úrovni v Evropské radě má rozhodnout o objemech prostředků určených na nejrůznější politiky Evropské unie, kam spadá také i politika hospodářské a sociální soudržnosti. Poté, co se Evropská rada jednomyslně shodne, přichází ke slovu Evropská komise, která připraví návrh evropské legislativy zahrnující nařízení pravidla pro využívání prostředků z evropského rozpočtu, které se rozdělují prostřednictvím jednotlivých fondů.

Pro jednotlivé vlády členských zemí Evropské unie je pak stěžejní při určování jejich vlastních kroků především dokument: Strategické obecné zásady společenství, které vytváří opět Rada Evropské unie a na základě něhož se řídí vlády členských států při vytváření svých Národních rozvojových plánů a Národních strategických referenčních rámců, ve kterých je stanoven strategický postup a priority konkrétní země, jakých chce dosáhnout využitím fondů Evropské unie. Tyto dva dokumenty musí být schváleny opět Evropskou radou. V případě kladného přijetí nebrání už nic odstartování čerpání prostředků z fondů, které je svěřeno plně do rukou daného členského státu a Evropská komise pouze monitoruje a kontroluje jejich počínání a zasílá peníze na speciálně zřízený účet (Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 12. 2. 2011).

Uvnitř Národního strategického referenčního rámce jsou definovány ještě tzv. operační programy, které jdou o něco hlouběji. Představují a zpřesňují jednotlivé priority národních vlád.

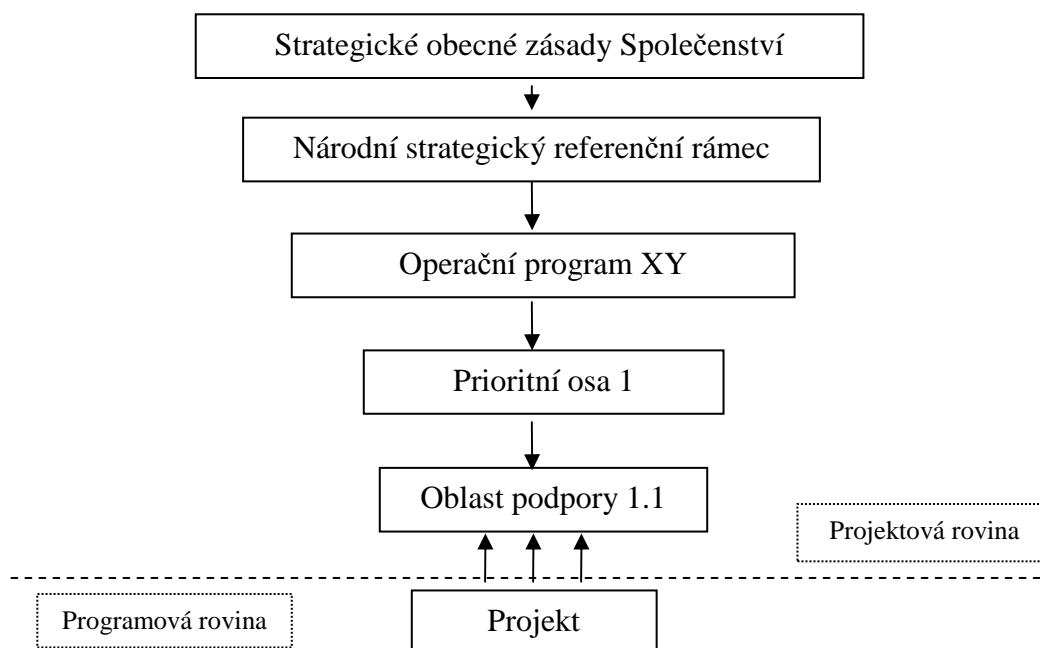
5.2.5 Operační programy

Každý operační program se skládá ze zdůvodnění jeho potřeby, popisu zvolené strategie k odstranění identifikovaných problémů, definice cílů, konkretizace zaměření, popisu jeho řízení a finančního zajištění.

Jde o další úroveň rozpracování národních priorit s ideovou návazností na Národní strategický referenční rámec a Strategické obecné zásady společenství. Představují mezistupeň vždy mezi jedním fondem Evropské unie a konkrétním příjemcem finanční podpory. Na základě operačních programů jsou selektovány vhodné projekty, které pomáhají odstranit problémy identifikované ve strategických dokumentech. Zajišťují i úspěšnou realizaci projektů.

Zaměření operačních programů je dáno převážně buďto tematicky (sektorově) nebo zeměpisně. Ostatní mají umožňovat přeshraniční, meziregionální spolupráci či zajišťovat technické, administrativní a výzkumné zázemí pro realizování politiky soudržnosti. Upřesnění jednotlivých zaměření se pro lepší koordinaci projektů děje na základě tzv. prioritních os a oblastí podpory. (Operačním programem Podnikání a inovace, 2007, s. 15)

Obr. 8: Zařazení operačních programů do soustavy strategických dokumentů

Zdroj: Ministerstvo pro místní rozvoj ČR (18. 1. 2011)
Vlastní zpracování

Na obrázku je zachycena přesná hierarchie dokumentů a způsob, jak do nich zapadají operační programy společně s projekty. Orgán, kterému je přisouzeno řízení operačního programu, vyhláší výzvy k překládání projektů v rámci prioritních os a oblastí podpory, které se musí protínat se zaměřením projektu.

Pokud by se mělo jít ještě hlouběji a zpřesněním představy o tom, kolik peněz je možné v rámci operačních programů z třech nejdůležitějších fondů politiky hospodářské a sociální soudržnosti v programovacím období 2007-2013 čerpat, je možné pro ilustraci doplnit tabulku alokace zdrojů z fondů Evropské unie pro Českou republiku podle operačních programů.

Tab. 3: Alokace zdrojů fondů Evropské unie pro Českou republiku podle operačních programů v období 2007-2013

Operační program	Fond	€
Podnikání a inovace	Evropský fond regionálního rozvoje	3 041 312 546
Výzkum a vývoj pro inovace	Evropský fond regionálního rozvoje	2 070 680 884
Životní prostředí	Evropský fond regionálního rozvoje	702 482 212
	Fond soudržnosti	4 215 384 886
Doprava	Evropský fond regionálního rozvoje	1 155 443 650
	Fond soudržnosti	4 603 637 553
Integrovaný operační program	Evropský fond regionálního rozvoje	1 582 390 162
Regionální operační programy	Evropský fond regionálního rozvoje	4 659 031 986
Technická pomoc	Evropský fond regionálního rozvoje	247 783 172
Lidské zdroje a zaměstnanost	Evropský sociální fond	1 837 421 405
Vzdělávání pro konkurenceschopnost	Evropský sociální fond	1 828 714 781
Praha - Konkurenceschopnost	Evropský fond regionálního rozvoje	234 936 005
Praha - Adaptabilita	Evropský sociální fond	108 385 242

Zdroj: Ministerstvo pro místní rozvoj ČR (7. 3. 2011).
Vlastní zpracování

Jestliže by se sečetly částky operačních programů spadajících pod dva nejdůležitější fondy z pohledu občanských sdružení, tedy Evropského fondu regionálního rozvoje a Evropského sociálního fondu, dospělo by se k sumě přes 17 mld. €, která ješ zdaleka vyčerpána v současném programovacím období nebyla a představuje stále velmi zajímavé a široké možnosti pro uskutečňování žádoucích projektů občanských sdružení (Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 8. 3. 2011)

Pro občanská sdružení, která mají tendenci zasahovat svou činností a posláním přes hranice státu je ale příhodnější využít jiného nástroje na podporu svého konání.

5.3 Komunitární programy

Jedná se o zajímavé finanční nástroje, které jsou financovány přímo z evropského rozpočtu (nikoli z fondů) a jsou zaměřeny hlavně na mezinárodní spolupráci subjektů z jednotlivých zemí Společenství a řešení jejich společných problémů v rámci podporovaných evropských politik. Podmínka mezinárodního partnerství je běžná fakticky u všech těchto programů (Mrázek, ústní sdělení, 12. 1 2010).

Na rozdíl od operačních programů v rámci komunitárních programů nejsou určeny alokace pro jednotlivé národní státy, ale vždy částka pro celou oblast zájmu daného programu a jejich spravování a příprava je zpravidla v pravomoci Evropské komise (jen ve výjimečných případech je zřízena národní agentura, na kterou je přenesena odpovědnost za daný program např. pro program Mládež v akci nebo Celoživotního učení). Ústřední oblasti zájmu komunitárních programů mají svou povahou velmi blízko k posláním občanských sdružení, jde především o:

- vzdělávání
- výzkum a inovace, technologický vývoj
- rozvoj dopravní a energetické infrastruktury
- kultura
- podnikání
- životní prostředí
- sociální politika
- informační společnost
- zdraví
- ochrana spotřebitele
- svoboda, bezpečí

Oblasti komunitárních programů jsou pouze orientačním bodem pro případné zájemce, z řad všech možných subjektů. Rozhodujícím se pro ně stává ideová a strategická shoda na úrovni už daného programu (Ministerstvo financí ČR, 8. 3. 2011)

Pro občanská sdružení by přicházely v úvahu hlavně fondy určené soukromým subjektům a zaměřené na jim příbuzná témata.

Tab. 4: Přehled komunitárních programů vhodných pro občanská sdružení

Název programu	Oblast	Rozpočet (€)
Rámcový program pro konkurenceschopnost a inovace	Výzkum a inovace	3,622 mld.
7. rámcový program pro vývoj a výzkum	Výzkum a inovace	54 mld.
Evropa pro občany	Vzdělávání	215 mil.
Mládež v akci	Mládež	885 mil.
Media 2007	Media	755 mil.
Kultura 2007	Kultura	400 mil.
Program celoživotního učení	Vzdělávání	6,97 mld.
Progress	Sociální politika	658 mil.
Life +	Životní prostředí	2,1 mld.
Veřejné zdraví	Zdraví	365,6 mld.
Solidarita a řízení migračních toků	Sociální politika	3,949 mld.
Bezpečnost a ochrana svobod	Svoboda, bezpečí	745 mil.
Základní práva a spravedlnost	Svoboda, bezpečí	543 mil.

Zdroj: Ministerstvo financí ČR (12. 3. 2011)
Vlastní zpracování

Z uvedených čísel komunitárních programů, které by převážně mohly přijít v úvahu k podpoře občanských sdružení, je vidět, že se jedná o vysoké částky, které byly přislíbeny na řešení problémů v rámci politik Společenství, na kterých občanská sdružení participují. Avšak ona výše částek jednotlivých komunitárních programů je i trochu matoucí, v rámci programů totiž nemohou být alokované zdroje pro jednotlivé země, ale jsou poskytnuty pro celou Evropskou unii. Z toho vyplývá, že na rozdíl od operačních programů, na které jsou přiznány konkrétní částky z evropských fondů, v komunitárních programech nemá žádná země nic jistého a občanská sdružení musejí obstát v mezinárodní konkurenci.

6 Závěr

Občanská sdružení představují nejstarší a nejpočetněji zastoupenou organizační formu v rámci současného neziskového sektoru v České republice. Na základě těchto dvou faktů lze odvodit jeden ze zásadních rozdílů, kterým se liší od ostatních nestátních neziskových organizací, a tím je velmi benevolentní právní úprava. Doba, v níž vznikala samostatná právní norma občanských sdružení - zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů - byla totiž velmi výrazně ovlivněna silným porevolučním entuziasmem, který byl následkem dlouhých let nesvobody a který z principu nepřipouštěl nějaká výraznější omezení sdružování v zákoně.

Dnes se ale mírná a nepřilíš striktní právní úprava občanských sdružení, navzdory původnímu dobrému záměru, stává předmětem diskusí a důvodem sporů a komplikací jejich činnosti. V této souvislosti se mohou vyskytnout především dva okruhy problémů.

Tím prvním je vznik, registrace a jakákoli úprava stanov občanského sdružení. Tyto procesy mohou být úspěšně zdržovány Ministerstvem vnitra ČR, kterému je umožněno využít nedostatků v zákoně, aby si vyžádalo své vlastní formulace a doplnění ve stanovách občanského sdružení, jež jsou určující pro jeho pozdější chod, aniž by tato doplnění a formulace byla v zákoně výslovně požadována.. Převážně vyvíjí nátlak na to, jakou cestou se mohou občanská sdružení ve své činnosti ubírat (jestli vzájemně nebo obecně prospěšnou) a jakými nástroji při tom budou moci disponovat.

V případě, že se nejedná o malé občanské sdružení, které funguje pouze na bázi nadšení několika členů a dobrovolníků, ale jde o rozsáhlejší organizaci se snahou zefektivnit poskytování svých služeb, přichází v úvahu i druhý okruh problémů spojený s financováním. V tomto směru mohou být občanská sdružení značně omezena už v souvislosti s prvním okruhem, ve kterém se Ministerstvo vnitra může, díky nedokonalosti zákona umožňujícího vyvíjet nátlak na podobu stanov sdružení, negativně podepsat na rozmanitosti eventuelních způsobů a zdrojů financování. Mírná právní úprava poškozují občanská sdružení ale ještě v jednom ohledu. Řada způsobů financování je závislá především na důvěře v organizaci ze strany státu i veřejnosti, jenže v případě občanských sdružení není vše kolem nich vždy úplně transparentní, neboť nemají povinnost zveřejňovat výroční zprávy. To může způsobovat narušení nebo ztrátu důvěry, která často znamená úbytek prostředků.

Z pohledu větších a rozrůstajících se občanských sdružení je financování určitě nejdůležitější a nejproblematictější činností, zajišťuje dlouhodobý a smysluplný provoz organizace. Stát se sice snaží na financování občanských sdružení podílet, ale při pohledu na celkové výše podpor, na podmínky jejich poskytování, mění se priority vlád či s ohledem na nedostatek v zákoně č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů, je nutné konstatovat, že ne zcela dostatečně. Nevyváženost a nestálost státní podpory pak občanská sdružení výrazně destabilizuje a představuje další problém, který musí brát občanská sdružení v úvahu a v zájmu své stabilizace se zaměřit na co nejširší spektrum zdrojů a způsobů financování.

Východiskem mohou být i možnosti v rámci EU, které skýtají stále velké množství prostředků pomoci. V kontextu s občanskými sdruženími přichází v úvahu zejména Evropský sociální fond, který ještě zdaleka nedosáhl hranic svých možností. Občanskými sdruženími jsou ovšem fondy stále využívány neadekvátně k jejich počtu. To může být dáno často nižší mírou profesionalizace sdružení v kombinaci s vysokými nároky na poskytnutí pomoci z EU. Obtíže jsou způsobeny hlavně náročnou administrativou, nutností spolufinancování projektů a velkým stupněm odpovědnosti a rizik.

Druhou variantou, která by v souvislosti s občanskými sdruženími a jejich cíli přicházela v rámci EU v úvahu, jsou některé komunitární programy. Ty však nejsou z pohledu administrativní náročnosti a odpovědnosti za poskytnuté prostředky nijak pozadu za evropskými fondy. Naopak se u komunitárních programů musí počítat ještě s mezinárodní konkurencí, protože prostředky v nich zahrnuté nejsou alokovány pro jednotlivé členské země, ale pro celou EU.

Při bilancování požadavků a rizik spojených s poskytováním finanční podpory z EU se převážná většina občanských sdružení rozhodne buďto tuto možnost nevyužít nebo nedokáže řádně splnit všechny náležitosti pro její získání. Faktem ale zůstává, že k dynamickému vývoji občanského sdružení jsou tyto alternativy i přes částečné nevýhody velmi efektivním prostředkem a měly by být v jejich vlastním zájmu využívány určitě intenzivněji.

7 Seznam použitých zdrojů

Knižní zdroje:

- BOUKAL, Petr; NOVOTNÝ, Jiří; VÁVROVÁ, Hana. *Ekonomika a řízení neziskových organizací*. Praha : Oeconomica, 2003. 66 s. ISBN 80-245-0604-1.
- FRIČ, Pavol; GOULLI, Rochdi. *Neziskový sektor v ČR : výsledky mezinárodního srovnávacího projektu Johns Hopkins University*. 1. vydání. Praha : Eurolex Bohemia, 2001. 203 s. ISBN 80-864-3204-1.
- HYÁNEK, Vladimír. *Ekonomika neziskového sektoru*. 1. vydání. Brno : Masarykova univerzita v Brně, 2004. 96 s. ISBN 80-210-3501-3.
- JURAJDOVÁ, Hana a kol. *Účetnictví, daně a financování územních samosprávných celků a organizací neziskového sektoru*. 2. vydání. Brno : Masarykova univerzita v Brně, 2002. 141 s. ISBN 978-80-21030-02-2.
- LEDVINOVÁ, Jana; PEŠTA, Karel. *Základy fundraisingu aneb jak získat peníze na prospěšnou činnost*. Praha : Informační centrum nadací a jiných neziskových organizací, 1996. 141 s. ISBN 80-238-0464-2.
- LUKÁŠ, Zdeněk. *Regionální a strukturální politika EU*. Praha : Grafické závody Hronov, 2000. 132 s. ISBN 80-238-5978-1.
- PLAMÍNEK, Jiří a kol. *Řízení neziskových organizací*. 1. vydání. Praha : Nadace Lotos, 1996. 186 s. ISBN 80-238-0442-1.
- POTŮČEK, Martin. *Nejen trh : role trhu, státu a občanského sektoru v proměnách české společnosti*. 1. vydání. Praha : Sociologické nakladatelství, 1997. 188 s. ISBN 80-85850-26-5.
- REKTOŘÍK, Jaroslav a kol. *Organizace neziskového sektoru : základy ekonomie, teorie a řízení*. 3. aktualiz. vyd. Praha : Ekopress, 2010. 188 s. ISBN 978-80-86929-54-5.
- SCHAAD, Martin. *Neziskové organizace v ekonomické teorii : analýza vývoje a motivace bezplatných dobročinných aktivit*. 1. vydání. Brno : Masarykova univerzita v Brně, 1998. 244 s. ISBN 80-210-1971-9.
- ŠKARABELOVÁ, S. a kol. *Když se řekne nezisková organizace: příručka pro zastupitele krajů, měst a obcí*. Brno: Masarykova univerzita, 1. vydání, 2002. 130 s. ISBN 80-210-3031-3.
- TOPINKA, Jiří ; STANJURA, Jan. *Občanská sdružení ve sportu : právní, účetní a daňové problémy*. 1. vydání. Praha : Olympia, 2001. 262 s. ISBN 80-210-3031-3.

VÁVROVÁ, Hana, a kol. *Ekonomika a financování neziskových organizací*. Praha : Oeconimica, 2007. 89 s. ISBN 80-245-1293-9.

Zákony:

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník.

Zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů.

Zákon č. 202/1990 Sb., o loteriích a jiných podobných hrách.

Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava ČR.

Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod.

Zákon č. 16/1993 Sb., o dani silniční.

Zákon č. 338/1992 Sb., o dani z nemovitostí.

Zákon č. 357/1992 Sb., o dani dědické, darovací a z převodu nemovitostí.

Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů.

Zákon č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech.

Zákon č. 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech.

Zákon č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností.

Zákon č. 98/2002 Sb., o dobrovolnické službě.

Zákon č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty.

Firemní literatura:

Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, Praha. PRŮVODCE Základní principy přípravy projektů v rámci strukturálních fondů EU. 2004. 63 s.

Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR, Praha. PRŮVODCE Operačním programem Podnikání a inovace. 2007. 96 s.

Internetové zdroje:

Ministerstvo financí ČR, *Financování neziskových organizací* [Online], poslední aktualizace 9. 1. 2011 [cit. 2011-10-1]. Dostupné na WWW: <http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/nezisk_organizace.html>.

Ministerstvo financí ČR, *Obecné zásady pro hospodaření s finančními prostředky EU při realizaci komunitárních programů* [Online], poslední aktualizace 7. 3. 2011 [cit. 2011-8-3]. Dostupné na WWW: <http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/eu_komunitarni_programy_28692.html>.

Ministerstvo financí ČR, *Seznam komunitárních programů* [Online], poslední aktualizace 11. 3. 2011 [cit. 2011-12-3]. Dostupné na WWW: <http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/eu_komunitarni_programy_28682.html?year=2008>.

- Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, *Informace o fondech EU* [Online], poslední aktualizace 16. 1. 2011 [cit. 2011-18-1]. Dostupné na WWW: <<http://www.strukturalni-fondy.cz/Informace-o-fondech-EU>>.
- Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, *Řízení fondů EU* [Online], poslední aktualizace 11. 2. 2011 [cit. 2011-12-2]. Dostupné na WWW: <<http://www.strukturalni-fondy.cz/Informace-o-fondech-EU/Rizeni-fondu-EU>>.
- Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, *Objemy prostředků pro realizaci cílů regionální politiky 2007-2013* [Online], poslední aktualizace 28. 2. 2011 [cit. 2011-1-3]. Dostupné na WWW: <<http://www.strukturalni-fondy.cz/getdoc/f35b30a8-c37b-44ec-abe4-ba01ec4294b6/Regionalni-politika-EU>>.
- Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, *Programy 2007-2013* [Online], poslední aktualizace 3. 3. 2011 [cit. 2011-5-3]. Dostupné na WWW: <<http://www.strukturalni-fondy.cz/Programy-2007-2013>>.
- Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, *Alokace zdrojů fondů Evropské unie pro Českou republiku* [Online], poslední aktualizace 7. 3. 2011 [cit. 2011-7-3]. Dostupné na WWW: <<http://www.strukturalni-fondy.cz/Informace-o-fondech-EU/Regionalni-politika-EU/Dokumenty/Legislativa/Konecna-alokace-zdroju-fondu-EU-pro-Ceskou-republi>>.
- Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, *Evropské fondy - aktuální stav* [Online], poslední aktualizace 7. 3. 2011 [cit. 2011-8-3]. Dostupné na WWW: <<http://www.strukturalni-fondy.cz/getdoc/148411b8-b3ed-4f43-bafe-f71dedd513c2/Evropske-fondy---aktualni-stav>>.
- Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, *Objemy prostředků pro realizaci cílů regionální politiky 2007-2013* [Online], poslední aktualizace 7. 3. 2011 [cit. 2011-9-3]. Dostupné na WWW: <<http://www.strukturalni-fondy.cz/Files/c2/c272a14f-2105-4a40-b2ae-772eff146f04.xls>>.
- Informační centrum neziskových orgnizací, *Právní úprava občanských sdružení* [Online], poslední aktualizace 28. 1. 2011 [cit. 2011-29-1]. Dostupné na WWW: <<http://neziskovky.cz/cz/fakta/zpravodajstvi/celorepublikove-akce/2778.html>>.
- Informační centrum neziskových orgnizací, *Statistika počtu nestátních neziskových organizací* [Online], poslední aktualizace 30. 1. 2011 [cit. 2011-1-2]. Dostupné na WWW: <<http://neziskovky.cz/cz/fakta/neziskovy-sektor-v-cr/statistika>>.
- Informační centrum neziskových orgnizací, *Nový zákon o DPH a neziskové organizace* [Online], poslední aktualizace 28. 2. 2011 [cit. 2011-2-3]. Dostupné na WWW: <<http://neziskovky.cz/cz/fakta/zpravodajstvi/celorepublikove-akce/2778.html>>.

Nezávislý think tank neziskového sektoru, *Občanská sdružení a služby v pohledu Ministerstva vnitra ČR* [Online], poslední aktualizace 23. 2. 2011 [cit. 2011-25-2]. Dostupné na WWW: <http://www.ttnett.cz/obcanska_sdruzeni_a_sluzby>.

Rada vlády pro nestátní neziskové organizace, *Rozbor financování nestátních neziskových organizací* [Online], poslední aktualizace 30. 1. 2011 [cit.2011-30-1]. Dostupné na WWW: <http://www.vlada.cz/assets/ppov/rnno/dokumenty/rozbor_2009.pdf>.

Rada vlády pro nestátní neziskové organizace, *Struktura příjemců nadačních příspěvků v roce 2009* [Online], poslední aktualizace 31. 1. 2011 [cit. 2011-31-1]. Dostupné na WWW: <http://www.vlada.cz/assets/ppov/rnno/dokumenty/HI_2009.pdf>.

Ústní a písemná sdělení:

MRÁZEK, Aleš : Ústní sdělení. Informační centrum pro neziskové organizace. 12. října 2010.

8 Přílohy

Příloha 1: Vzor stanov občanského sdružení (4 díly).

Článek I.

Název a sídlo

- 1) **Název:** Občanské sdružení Povaleč (dále jen „sdružení“)
- 2) **Sídlo:** Zámecká 20, Valeč, okres Karlovy Vary

Článek II.

Cíl činnosti sdružení

- 1) Cílem sdružení je hudební, divadelní a jiná produkce za účelem podpory kulturního rozvoje. Hlavním projektem sdružení je letní, převážně hudební festival Povaleč. Součástí tohoto projektu budou i ojedinělé produkce, které se mohou konat během celého roku.
- 2) Sdružení se bude též snažit o zkvalitnění kulturní gramotnosti populace a zároveň podporu začínajících nejen hudebních těles.

Článek III.

Členství ve sdružení

- 1) Členem sdružení se může stát fyzická nebo právnická osoba, která souhlasí se stanovami a posláním sdružení.
- 2) Podmínkou členství fyzické osoby je věk nad 18 let.
- 3) O přijetí za člena sdružení rozhoduje na základě písemné přihlášky Rada sdružení.
- 4) Členství vzniká dnem přijetí za člena.
- 5) Členství ve sdružení zaniká:
 - a. písemným oznámením člena o vystoupení ze sdružení
 - b. úmrtím člena
 - c. zánikem nebo zrušením právnické osoby, která je členem sdružení
 - d. zrušením členství Radou
- 6) Dokladem o členství je členský průkaz vystavený Radou sdružení.

Článek IV.

Práva a povinnosti členů sdružení

- 1) Člen sdružení má právo:
 - a. podílet se na činnosti sdružení,
 - b. účastnit se valné hromady
 - c. volit orgány sdružení,
 - d. být volen do orgánů sdružení,
 - e. být informován o činnosti sdružení,
- 2) Člen sdružení má povinnost:
 - a. dodržovat stanovy sdružení,
 - b. aktivně se podílet na plnění cílů sdružení,
 - c. svědomitě vykonávat funkce v orgánech sdružení,
 - d. dbát na to, aby nebyly poškozovány zájmy a dobré jméno sdružení.

Článek V. Orgány sdružení

- 1) Orgány sdružení jsou:
 - a. Valná hromada,
 - b. Rada sdružení,
 - c. revizor sdružení,
 - d. předseda sdružení a místopředsedové sdružení.
- 2) Volební období orgánů je jeden rok.

Článek VI. Valná hromada

- 1) Valná hromada je nejvyšším orgánem sdružení.
- 2) Valnou hromadu tvoří všichni přítomní členové sdružení.
- 3) Valnou hromadu svolává Rada sdružení podle potřeby, nejméně však jedenkrát ročně.
- 4) Valná hromada:
 - a. schvaluje stanovy,
 - b. schvaluje změny stanov,
 - c. volí a odvolává radu sdružení s výjimkou první Rady,
 - d. volí a odvolává revizora sdružení,
 - e. rozhoduje o zrušení sdružení.
- 5) Každý člen má jeden hlas. Hlasy všech členů jsou rovné.
- 6) Valná hromada se usnáší, není-li dále uvedeno jinak, nadpoloviční většinou hlasů přítomných členů. Rozhodnutí o zrušení sdružení je přijato, jestliže pro něj hlasují alespoň dvě třetiny všech členů sdružení.

Článek VII. Rada sdružení

- 1) Rada sdružení má minimálně tři členy.
- 2) Členství v Radě vzniká zvolením Valnou hromadou.
- 3) Kandidáty na členství v Radě nominují stávající členové Rady sdružení.
- 4) Rada ze svého středu volí a odvolává předsedu sdružení a minimálně jednoho místopředsedu sdružení.
- 5) Rada se schází minimálně dvakrát do roka. Radu svolává předseda sdružení nebo v jeho nepřítomnosti místopředseda sdružení. Předseda je rovněž povinen svolat radu, požádají-li o to alespoň tři členové rady.
- 6) Rada je usnášeníschopná, je-li přítomna nadpoloviční většina členů Rady. Rada se usnáší nadpoloviční většinou hlasů přítomných členů Rady.
- 7) Členství v Radě zaniká:
 - a. odstoupením,
 - b. odvoláním valnou hromadou
 - c. úmrtím.
- 8) První Radu tvoří členové přípravného výboru.
- 9) Rada:
 - a. volí a odvolává ze svých členů předsedu a místopředsedy,

- b. koordinuje činnost sdružení.
 - c. svolává Valnou hromadu.
 - d. zpracovává podklady pro rozhodnutí Valné hromady.
 - e. rozhoduje o přijetí za člena sdružení.
 - f. členové Rady nominují kandidáty na volbu do Rady sdružení.
- 10) Jestliže se přes opakované nejméně trojí svolání v průběhu dvaceti měsíců nesejde usnášeníschopná Valná hromada, přebírá její pravomoci Rada.

Článek VIII.

Revizor sdružení

- 1) Revizor sdružení je volen Valnou hromadou na základě nominace členem sdružení.
- 2) Revizor sdružení dohlíží na činnost Rady sdružení.
- 3) Revizor sdružení má právo kdykoliv nahlédnout do hospodaření sdružení.
- 4) Revizor sdružení podává zprávy o své činnosti na Valné hromadě.
- 5) Revizor sdružení má povinnost vést zápis ze zasedání Valné hromady. V případě jeho nepřítomnosti vede zápis ze zasedání Valné hromady jeden ze členů Rady.

Článek IX.

Předseda sdružení a místopředsedové sdružení

- 1) Předseda a místopředsedové naplňují rozhodnutí Rady a zastupují sdružení navenek a jednají jeho jménem.
- 2) Osoby oprávněné jednat jménem sdružení mohou udělit plnou moc k zastupování další osobě.
- 3) Předsedu a místopředsedy volí Rada sdružení ze svého středu.
- 4) Předseda a místopředsedové jsou odpovědní za plnění rozhodnutí Rady, vedení účetní evidence a plynulý chod sdružení.
- 5) Předseda a místopředseda připravují podklady pro jednání Rady sdružení.
- 6) Předseda a místopředsedové Rady zastupují sdružení navenek a jednají jeho jménem. Předseda i místopředsedové jsou jménem sdružení oprávněni jednat samostatně.
- 7) Předseda a místopředsedové jsou statutárními orgány sdružení. Za sdružení se podepisují tak, že k názvu sdružení uvedou svou funkci a připojí vlastnoruční podpis. Dále mohou jménem sdružení jednat písemně předsedou a místopředsedy pověřeni členové sdružení.

Článek X.

Zásady hospodaření sdružení

- 1) Zdroje příjmů jsou zejména:
 - a. dary a příspěvky právnických a fyzických osob,
 - b. dotace a granty,
 - c. příjmy z činností při naplňování cílů sdružení.
- 2) Finanční prostředky slouží k naplňování cílů sdružení.
- 3) Za hospodaření sdružení odpovídá Rada sdružení, která každoročně předkládá Valné hromadě zprávu o hospodaření.
- 4) Finančními prostředky disponuje Rada sdružení.

- 5) Sdružení je neziskovou organizací.

Článek XI.

Závěrečná ustanovení

- 1) Sdružení zanikne, usnese-li se o zániku sdružení Valná hromada dvoutřetinovou většinou hlasů všech členů sdružení. Likvidaci sdružení provede likvidační komise ustavená Radou sdružení. O majetku musí být rozhodnuto výhradně v souladu se zaměřením sdružení a ve shodě s případnými smlouvami uzavřenými mezi sdružením a orgány státní správy, místní samosprávy nebo s významnými sponzory sdružení a jím zřízených zařízení.
- 2) Sdružení vzniká registrací Ministerstvem vnitra České republiky.

V dne

Přípravný výbor:

..... Antonín Střížek
..... Jindřich Pinc
..... Jan Špinka
..... Dorota Špínková
..... Ivona Kolínská
..... Jan Liška
..... Josef Balous
..... Martin Gaberle